

RIO+20 11

RIO+20 endte næsten i minus

LATINAMERIKA 22

Det skal kune betale sig at redde regnskoven.

PALÆSTINA 26

Unikt vandssystem på Vestbredden ødelægges af israelsk hegn.

SEPTEMBER 2012 | NR. 3 | 19. ÅRGANG

GLOBAL ØKOLOGI

DANMARKS GLOBALE MAGASIN FOR KLIMA, NATUR OG MILJØ

Et bud på fremtidens landbrug 4

Indhold

Global Økologi

er Danmarks globale magasin med nyheder, baggrund, analyser og debat om klima, natur og miljø.

ISSN 0909-1912

Ansv. redaktør: Gustav Bech. Tlf. 42 75 49 16
gustav@ecocouncil.dk
redaktion@ecocouncil.dk

I redaktionen:

Peder Winkel Agger, Taja Brennecke, Maja Kirkegaard, Bent Kristensen, Katrine Køber, Tina Læbel, Bo Normander, Kåre Press-Kristensen, Ulla Skovsbøl, Xenia Thorsager Trier, Claus Wilhelmsen.

Udkommer: Global Økologi udkommer fire gange årligt.

Udgiver: Det Økologiske Råd, Blegdamsvej 4B, 2200 Kbh. N. Tlf. 33 15 09 77.
info@ecocouncil.dk

Pris: 345 kr./år - for stud., pens. og ledige: 195 kr./år.

Redaktionen og Det Økologiske Råds synspunkter afspejles kun i indlæg, hvor det er angivet.

Layout og grafik:

Bechs Bureau/ph7 kommunikation

Tryk: KLS Grafisk Hus.

Papir: Arctic Volume White FSC 90 g.

© Global Økologi og skribenterne.

Støttet af Undervisningsministeriets tips- og lottomidler.

Deadline: 6. nov. 2012. Næste nummer udkommer i dec. 2012.

Forside fotos: Gustav Bech, Niels Boel, FN og Adam Brutmann.

USA rydder omsider op efter Agent Orange

Med 37 års forsinkelse rydder USA nu op i dioxin-forureningen fra sprøjtemidlet Agent Orange i Vietnam.

18

Den Store Omstilling er årets vigtigste bog

12

Dansk formandsskab stort set tilfredsstillende

9

Klimabelastningen bestemmer prisen

Den grønne tænketank CONCITO har åbnet et virtuel butikskæde. Den hedder CO₂NTANT, og alle varer er prissat efter, hvor meget de belaster klimaet.

16

Ny redaktør til Global Økologi

4

Aktuel kommentar

29

Landbruget må gribe boldene

CHRISTIAN EGE,
SEKRETARIATSLÉDER,
DET ØKOLOGISKE RÅD

Boldene er kastet op i luften, hvad angår et mere miljøvenligt landbrug. Men det betyder ikke, at boldene skal kastes bort, og at vi skal vente på, at nogle nye dukker op – sådan som det foreslås fra stærke kræfter i landbruget. Reduktion af kvælstofudledning, bl.a. ved hjælp af randzoner, er fortsat vigtige virkemidler.

Regeringen har nedsat sin Natur- og Landbrugskommission, som skal komme med forslag til, hvordan dansk landbrug kan se ud i fremtiden. Kommissionen har foreløbig udsendt en rapport 29. juni fra sin kvælstof-arbejdsgruppe. Her samlede man de førende forskere på feltet, og alle parter i sagen, herunder landbrugets organisationer, fik lejlighed til at kommentere konklusionerne, inden de blev færdiggjort.

Konklusionen var klokkeklar: Kvælstofudledning fra dansk landbrug er hovedårsagen til iltsvind i de danske farvande, og det er nødvendigt at reducere dette udslip ved kilden. Gruppen stiller sig åben over for at se på nye virkemidler såsom etablering af flere stenrev og dyrkning af muslinger på liner, men slår fast, at dette skal ses som supplerende og ikke erstatte en reduktion af kvælstofudledningen. Endelig slås det fast, at der er behov for at videreudvikle brugen af ålegræs som indikator på belastning – men at der ikke er belæg for at opgive dette værktøj.

Det er godt, at randzonerne endelig realiseres. Vi er ikke i tvivl om, at man på sigt kan justere dette virkemiddel, så det virker endnu bedre – ved at gøre randzonerne bredere nogle steder og måske smallere andre steder. Men der er intet belæg for at sige, at man endnu engang skal udskyde handling.

NÅR MAN LYTTET til landbruget lyder det som om de udsættes for vidtgående indgreb, som er besluttet over hals og hoved. Sandheden er, at disse indgreb er forberedt i årevis – også under den forrige regering – og at landbruget behandles med fløjshandsker, idet man indtil videre kun reducerer med 9.000 ton kvælstof, hvor forskerne har peget på, at det er nødvendigt at reducere 25.000-30.000 ton, for at Danmark kan leve op til kravene i EU's vandrammedirektiv.

Det Økologiske Råd og Forbrugerrådet har sendt en fælles beskrivelse af en vision for fremtidens landbrug. Landbruget skal producere gode, sunde og sikre fødevarer og samtidig sikre offentlige goder som rent drikkevand, mindsket klimapåvirkning og øget biodiversitet. Vi skal reducere størrelsen af det areal, vi lægger beslag på i andre lande – især Latinamerika – til at dyrke foder til vores husdyr.

DET ER MULIGT at opnå en synergi, så man ved de rette virkemidler kan reducere både næringsstof-, pesticid- og klimabelastning, samtidig med at vi får mere natur. Bl.a. skal økologisk drift støttes, og andelen skal øges betydeligt, bl.a. ved at de offentlige køkkener i lang højere grad skal aftage økologiske fødevarer. Økologien skal videreudvikles, bl.a. med såkaldte low-input systemer.

Marginale jorde skal lægges om til ekstensiv drift (græsning eller høslæt) eller helt overgå til naturarealer. Naturpleje skal være en rentabel driftsform. Der skal langt flere efterafgrøder, og der skal bruges miljøteknologi, hvor det er hensigtsmæssigt – f.eks. gylleforsuring, biogas eller sprøjtereducerende foranstaltninger. Der kan godt skabes plads til energiafgrøder, men det skal primært ske på de arealer, som allerede dyrkes intensivt – f.eks. kunne man erstatte en del rapsdyrkning med pil, hvilket ville kraftigt øge energiudbyttet.

EU's landbrugspolitik skal omprioriteres, så en langt større del af støtten gives direkte til miljøforbedringer frem for generel støtte (hektarstøtte).

Det Økologiske Råd er en uafhængig miljøorganisation, der arbejder for bæredygtig udvikling. Vi gennemfører oplysningsarbejde, dokumentation og debat om en lang række miljørager, til gavn for borgere og beslutningstagere: Hvordan bekæmper vi for eksempel farlig kemi og luftforurening, og hvorledes fremmer vi energibesparelser samt helhedstænkning i landbrug og trafik? Vi har særligt fokus på klima og vedvarende energiformer. Det Økologiske Råd blev oprettet i 1991 og er ikke et offentligt støttet råd, men en medlemsforening organiseret som NGO. Vores arbejde finansieres af medlemsbidrag, støttebidrag og eksterne projektmidler. I 2009 fik vi tildelt Aase&Ejnar Danielsens Fonds Miljøpris. Læs mere på www.ecocouncil.dk

Ny redaktør til Global Økologi

Gustav Bech er ansat som ny ansvarshavende redaktør. Han vil udvikle magasinet og gøre det endnu bedre med fokus på nyheder, baggrund, analyser og debat.

AF GUSTAV BECH

Efter syv år på posten har Tina Læbel valgt at stoppe som ansvarshavende redaktør for Global Økologi, og midt i sommerferien blev stafetten givet videre til mig.

Den tager jeg imod med stor fornøjelse. Aldrig før har det givet større mening end netop nu at skrive om klima, miljø, klodens fremtid og behovet for grøn omstilling.

Jeg glæder mig til opgaven og skal sammen med journalist Ulla Skovsbøl, der også er ny medarbejder i Det Økologiske Råd, være med til at styrke rådets øvrige presse- og informationsarbejde. Også på nettet, via de sociale medier og i den øvrige presse.

Det betyder, at Global Økologi i de kommende måneder forandrer sig. Læserne

vil i dette og de kommende numre blive præsenteret for store og små redaktionelle ændringer og nyskabelser. Allerede fra dette nummer justerer vi vi på både layout, prioritering og opdeling af stoffet.

Vi udvider antallet af nyhedssider med korte artikler og noter i begyndelsen af magasinet. Det skal give overblik og gøre det muligt at holde sig ajour med udviklingen indenfor klima, natur og miljø i både ind- og udland.

Nyt tema-koncept og flere synspunkter

Global Økologi favner bredere end noget andet dansk miljømagasin og skal fortsat gøre det. Du vil kunne læse om klimaforandringer, biodiversitet, grøn omstilling, hormonforstyrrende stoffer, økologisk landbrug, EU's kemikaliepolitik, vedvarende

energi, trafikpolitik, luftforurening, skibsfart og meget andet.

Selv om vi prioriterer flere korte artikler, betyder det ikke, at vi skipper de lange tema-artikler, som har præget magasinet hidtil. I stedet vil vi omdefinere tema-konceptet og udvikle nye måder for at kunne dække både i bredden og i dybden inden for de ofte meget komplekse emner, Global Økologi skal kunne rumme. De enkelte temaer vil få en mere fleksibel form, og ikke alle vil komme til at fylde lige meget. Det vil til gengæld levne plads til et større udvalg og dermed flere spændende analyser og uddybende baggrundsartikler.

Hertil kommer reportager og interviews. Vi planlægger også at udvide opinionsstoffet og få plads til flere aktuelle kommentarer og synspunkter på de 32 sider, vi har at gøre godt med i hvert nummer

Global Økologi skal klare sig med et beskedent budget og har ikke råd til de store redaktionelle armbevægelser. Derfor håber vi at kunne trække på ressourcerne hos både læsere og redaktionsudvalg.

Er du en god amtsfotograf, skribet, illustratør, eller har du en specialviden, vi kan få gavn af, eller har du måske et godt tip til en historie eller ny vinkel, hører vi meget gerne fra dig.

I det hele taget vil vi gerne i dialog med læsere. Også både ris og ros er velkomne.

Send en mail til gustav@ecocouncil.dk eller redaktion@ecocouncil.dk

» **GUSTAV BECH** afløser Tina Læbel som redaktør for Global Økologi.

NY REDAKTØR

Gustav Bech er ny redaktør for Global Økologi.

- Han har i mere end to årtier skrevet om økologi og samspillet mellem landbrug, miljø og natur, mest for 14-dags avisen, Økologisk Jordbrug, som han var redaktør for indtil 2008.
- Siden han har arbejdet freelance og har skrevet for nordiske fagblade, magasiner og online-medier.
- Foruden Global Økologi redigerer han nyhedssitet OrganicToday.dk med danske og globale nyheder om økologi, klima, natur, energi og mad. Han er også indehaver af nyhedsbureauet InfoPlanet.dk

København bliver Europas miljøhovedstad

København har vundet titlen som Europas miljøhovedstad i 2014.

København fik særlig ros for sine præstationer, navnlig på områder som miljøinnovation og bæredygtig mobilitet, sin indsats som rollemodel for grøn økonomi både i og uden for Europa og for sin meget lovende kommunikationsstrategi.

LANDBRUG Det Økologiske Råd vil i samarbejde med landbrugsforskere skabe nye visioner og pejlemærker for fremtidens bæredygtige landbrug.

» **MÅLET ER** ikke at pege fingre af landbruget, men at analysere, hvordan vi kan udvikle et mere bæredygtigt landbrug.

Stort ambitiøst projekt skal give et bud på fremtidens landbrug

AF GUSTAV BECH

Samtidig med at landbrugets krise spidser til, kan Det Økologiske Råd i samarbejde med garvede landbrugsforskere fra Fødevareøkonomisk Institut og Institut for Agroøkologi ved Aarhus Universitet tage hul på et stort, ambitiøst forskningsprojekt, som kan være med til at tegne konturerne for fremtidens bæredygtige landbrug.

Målet er at løfte debatten, skabe nye visioner og afsætte pejlemærker for fremtidens landbrug. Først og fremmest for landbruget i Danmark, men også for landbruget i resten af de 27 EU-lande.

Analyser og scenarier

– Vi ønsker at bidrage med analyser, scenarier og politikforslag, som kan inspirere og anvendes af borgere, fagfolk, NGO'er og politiske aktører, siger Bo Normander, der er formand for Det Økologiske Råd og leder af projektet.

Landbrugsprojektet, der har fået tilskud fra Velux-fondene, strækker sig over tre år fra 2012 til 2014.

Ved hjælp af modelbaserede analyser vil Det Økologiske Råd i samarbejde med forskerne beskrive landbrugets udfordringer og samtidig pege på løsninger, der kan reducere belastningen af klima, natur og miljø. Kunsten bliver at skrue løsningsmodeller sammen, der også tilgodeser behovet for stabil fødevarerforsyning og produktion af vedvarende energi.

Projektet har også som et delmål at bidrage til reformprocessen i EU af den fælles landbrugspolitik, som stadig sluger en stor del af EU-budgettet.

– Målet er ikke at pege fingre af landbruget. Landbruget skal bevares. Men vi er nødt til at analysere, hvordan vi kan udvikle et mere bæredygtigt og harmonisk landbrug, der både kan sikre rent drikkevand, give os alle en rigere og mere varieret natur og samtidig producere sunde fødevarer. På den måde kan vi være med til at hjælpe landbruget ud af den nuværende krise, understreger Bo Normander.

Efter hans mening er landbrugets krise ikke kun udløst af den globale økonomiske krise, men også af konflikten mellem økonomi og miljø. Landbruget producerer mere intensivt og effektivt end nogensinde før, men natur og miljø har betalt en stor del af prisen.

Undervisning og offentlig debat

Forskerne vil som del af projektet udarbejde forskellige scenarier for fremtidens landbrug i Danmark. Modellen for scenarierne skal baseres på en række variabler og parametre og vil kunne bruges interaktivt på nettet.

Med udgangspunkt i de forskellige scenarier vil projektet komme med indspil, som kan indgå i den offentlige debat om landbrugets fremtidige rolle og på den måde involvere både politikere, organisationer og resten af befolkningen.

Det Økologiske Råd håber også, at projektes resultater kan bruges af de politiske og administrative beslutningstagere, landmænd, forbrugere og andre interessenter.

Projektet får sin egen hjemmeside, som skal opbygges med interaktivt indhold og adgang til projektets nyproducerede undervisnings- og debatmateriale.

» **MANGE ER** interesserede i at servere økologisk.

Kommuner og sygehuse skifter til øko-mad

» 15 kommuner, 10 sygehuse og et universitet er blandt de mange ansøgere, der søger tilskud hos Fødevareministeriet for at omstille til økologisk mad i de offentlige storkøkkener og kantiner. Fødevareminister Mette Gjerskov har afsat 28 millioner kroner årligt fra EU's Landdistriktsprogram til at fremme økologi i offentlige køkkener i 2012 og 2013.

Brug milliarder til cykler og tog

» Brug milliarderne på tog og busser og bedre forhold for cyklisterne. Sådan lyder opfordringen fra Det Økologiske Råd, efter det er kommet frem, at Banedanmark kan spare fem milliarder kroner på nye togsignaler.

– Det er helt afgørende, at pengene bliver brugt til at forbedre den kollektive trafik og ikke til nye veje, siger Christian Ege, sekretariatsleder i Det Økologiske Råd.

Skatteregler begunstiger klodsede solcelleanlæg

» De danske skatteregler favoriserer klodsede solcelleanlæg, og det kan hæmme udbredelsen. Men indbyggede solceller kan løse dilemmaet mellem klimahensyn og arkitektoniske hensyn, mener Det Økologiske Råd. Dansk Byggeri og rådet opfordrer til en ligningsmæssig sidestilling af de forskellige anlæg.

USA har haft sit varmeste år

» De første otte måneder af 2012 har været de varmeste nogensinde i USA, og sommerperioden har været den tredje varmeste, siden USA systematisk begyndte at registrere oplysninger om vejrforhold tilbage i 1895. Det oplyser National Climate Data Center i USA.

Paven har fået el-bil

AF GUSTAV BECH

Manden med den sjove hat, Hans Hellighed, pave Benedict den 16., er mere optaget af miljø og planetens velbefindende, end de fleste tror.

Paven har han ved flere lejligheder udtrykt bekymring for natur og miljø og understreget behovet for en mere bæredygtig udvikling. Endda i en sådan grad, at nogen har kaldt ham 'den grønne pave'.

Nu får han rig lejlighed til at demonstrere sin omsorg for Jordens velbefindende. Bilfabrikken Renault har nemlig specialbygget to el-biler til den grønne pave i Rom.

Den ene, der har en motor på 60 hk, skal transportere paven, når han skal i som-

merhus. Den anden er beregnet til pavens sikkerhedsvagter.

Bilerne har plads til fire personer, og specielt bagsædet og den bagerste del af pavemobilen er en pave værdig. Taget kan åbnes, vinduerne fjernes, og når man åbner døren, kommer et lille diskret trinbræt automatisk til syne under døren.

– Denne donation til Hans Hellighed er en måde for Renault at vise vores stærke engagement for en bæredygtig udvikling og respekt for miljøet, sagde Renault-bossen, Carlos Ghosn, da han i begyndelsen af september afleverede to biler og overrakte nøglerne til paven.

» **PAVENS BIL** er specialbygget og indrettet komfortabelt.

Foto: Renault/osservatore romano

Danmark i spidsen med grøn økonomi

AF GUSTAV BECH

De nordiske lande er langt fremme med grøn økonomi, og den tredje udgave af Global Green Economy Index (GGEI) giver Danmark en topplacering, når det gælder de enkelte landes indsats inden for grøn økonomi. Sverige er nummer 4, og Norge er nummer 8 på listen. Resultaterne er baseret på et indeks defineret på baggrund af 32 datasæt, som beskriver landenes indsats.

København er den grønneste by

Tyskland rangerer højest, når det gælder eksperternes umiddelbare opfattelse af landene nationale indsats. Danmark er num-

mer 2, Sverige nummer 3 og Norge nummer 6 på denne liste, oplyser Nordisk Råd.

Undersøgelsen er den første nogensinde af grønne byers omdømme, og den placerer København på en flot førsteplads med Stockholm, Oslo, Amsterdam og New York på de næste pladser. Undersøgelsen rangordner den umiddelbare opfattelse af grønne indsatser i de primære byområder, som er knyttet til hvert af de 27 lande i GGEI.

Udenlandske medier har på det seneste i begejstrede vendinger beskrevet Københavns grønne kvaliteter. Blandt andet vores britiske søstermagasin The Ecologist, som kan rapportere om de mange cyklister og de såkaldte supercykelstier.

» **DEN TYSKE** regering vil fremskynde omstillingen til en bæredygtig, grøn økonomi. Forskningsminister Annette Schavan (tv) og miljøminister Peter Altmaier (th) samlede for nylig 450 forskere, politikere, erhvervsledere og organisationsfolk til en to-dages konference for at diskutere grøn omstilling.

Tyskland vil sætte mere skub i grøn omstilling

Udsigt til fortsat kraftig vækst for grønne virksomheder i Tyskland. Små og mellemstore clean-tech-virksomheder vil skabe en million nye job og bidrage med en femtedel af Tysklands BNP i 2025.

AF GUSTAV BECH

Tysklands tusindvis af små og mellemstore clean-tech-virksomheder har vokseværk og kan se frem til fortsat høj vækst i de kommende år.

En ny undersøgelse vurderer, at de grønne virksomheder, der i dag beskæftiger over to millioner mennesker, vil skabe en million nye arbejdspladser og omsætte for 674 milliarder euro i 2025, en vækst på 125 procent i løbet af de kommende 13 år.

Undersøgelsen er bestilt af den tyske forbundsregering.

– Grønne teknologier er vækst-teknologier. Tyskland har stadig en førende position inden for rene teknologier, og vi vil gøre alt for at forsvare den, siger den tyske miljøminister, Peter Altmaier.

Han tilføjer, at de grønne virksomheder inden for en overskuelig fremtid vil bidrage med en femtedel af Tysklands BNP.

Vil forske i grøn økonomi

Den grønne industri omfatter genanven- nelse, grøn affaldshåndtering, bæredygtig

transport, vedvarende energi og økologiske fødevarer-virksomheder.

For nylig var 450 politikere, forskere, erhvervsledere og andre samlet til en to-dages konference for at diskutere grøn omstilling. Her skulle man drøfte, hvordan markedsbaserede instrumenter kan bruges til at fremme en bæredygtig produktion, prisfastsættelse og forbrug i Tyskland. Konference var tænkt som det første skridt mod et forskningsprogram i grøn økonomi.

– Formålet er at gøre fremtidige økonomiske aktiviteter mere ressourceeffektive, mere miljøvenlige og samtidig socialt integrerede, siger miljøminister Peter Altmaier.

Tyskland er Europas største økonomi og er langt fremme med udbygning af vedvarende energi. Det gælder både vindmøller, biogas og solcelleanlæg.

Tyskland har besluttet at udfase atomkraft og i stedet satse på vedvarende energi. Samtidig skal tyskerne leve op til nye strammere krav om energieffektivitet og reducere udledningen af drivhusgasser med 40 procent i 2020 i forhold til 1980-niveau.

Mange nye grønne job i Danmark

Danske cleantechvirksomheder ansætter i snit 2.000 nye medarbejdere årligt.

AF GUSTAV BECH

Grøn omstilling kan skabe mange job og skaffe flere i arbejde.

Det viser en rapport fra DI Ener-gibranchen og Energistyrelsen, som blev offentliggjort for et par måneder siden. Ifølge den har danske cleantech-virksomheder i gennemsnit ansat 2.000 flere medarbejdere pr. år i perioden fra 2005 til 2010.

– Det er meget glædeligt, at de danske cleantech-virksomheder har øget antallet af jobs så markant, og at der i samme periode er skabt mange nye grønne virksomheder. Det viser, at det betaler sig at satse på dette område, siger klima-, energi- og bygningsminister Martin Lidegaard.

Vind i sejlene

Det er især energivirksomhederne, der har vind i sejlene. De 25 virksomheder, som har oplevet den største vækst, beskæftiger sig med grøn og vedvarende energiproduktion særligt inden for vind- og solenergi.

Cleantech-feltets virksomheder har i 2010 i alt ca. 155.000 beskæftigede, fordelt på 1.263 virksomheder. På trods af finanskrisen er der etableret 249 nye cleantechvirksomheder siden 2005 til 2010.

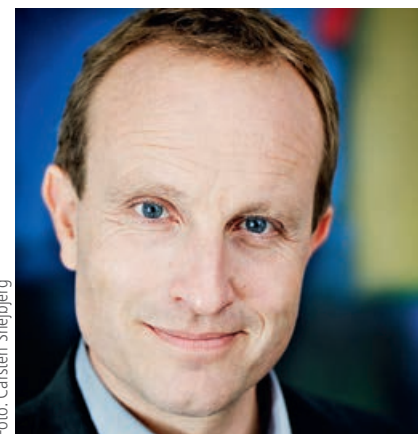

Foto: Carsten Snejbjerg

» **KLIMA-, ENERGI-** og bygningsminister Martin Lidegaard.

Klimaforandringer er ikke en joke

Romney og Obama krydser klinger om klimaforandringer

AF GUSTAV BECH

6. november skal amerikanerne vælge ny præsident. Men selv om USA er hærget af den værste tørke i mere end fem årtier og andre naturkatastrofer på dramatisk vis er i stand til at påkalde sig opmærksomhed, har de to kandidater været påfaldende tavse om, hvordan de hver især vil tackle de globale klimaforandringer.

Den republikanske kandidat, Mitt Romney, fik en stor del af

det grønne USA til at ryste opgivende på hovedet, da han i sin tale på partikonventet scorede billige point ved at gøre grin med Obamas løfte om at sætte ind mod de globale klimaforandringer.

– Obama vil standse verdenshavens stigning og helbrede planeten ... (lang pause). Mit løfte er at hjælpe dig og din familie, sagde Mitt Romney og høstede høj latter og stående bifald fra salen.

Ikke en myte

Men præsident Obama gav igen, da han ugen efter talte ved demokraternes konvent.

– Min plan vil fortsætte med at mindske kuldioxidforureningen, som opvarmer vores planet, for klimaforandringer er ikke en myte. Flere tilfælde af tørke, oversvømmelser og naturbrande er ikke en joke. De er en trussel mod vores børns fremtid, lød det fra Barack Obama på konventet.

Ifølge ham har amerikanerne reelt valget mellem to forskellige retninger. Nemlig den, hans modkandidat, Mitt Romney tilbyder, og så den Obama og Det Demokratiske Parti står for.

– Vi har udlagt millioner af hektar til olie- og gasboringer

de seneste tre år. Men i modsætning til min modstander, vil jeg vil ikke lade olieselskaberne skrive dette lands energiplan, true vores kyster eller give fire millioner mere af skatteydernes penge i støtte til selskaberne, sagde præsident Obama.

Klimaforbægterne og det religiøse højre har stor indflydelse i det republikanske parti. Derfor er Romney ikke interesseret i at støde vælgere fra sig, som hellere vil høre om traditionelle amerikanske værdier, nye job og økonomisk fremgang.

Foto: Topdanmark

» **TIDLIGERE STATSMINISTER** Lars Løkke og EU's klimakommis-sær Connie Hedegaard var med, da Topdanmark i august kunne indvie det store solcelleanlæg.

Topdanmark har tændt for Nordens største solcelleanlæg

AF GUSTAV BECH

Både EU's klimakommis-sær, Connie Hedegaard og tidligere statsminister Lars Løkke var blandt gæsterne, da forsikrings-selskabet Topdanmark midt i august kunne indvie Nordens største solcelleanlæg.

De 3.042 solcellepaneler er placeret på taget af Topdanmarks hovedsæde i Ballerup og

dækker et areal på ikke mindre end 5.019 kvm.

– Miljø og økonomi skal gå hånd i hånd i det 21. århundrede, og derfor er jeg glad for, at Topdanmark fortæller omverdenen om denne investering. Det er vigtigt at have et langsigtet perspektiv, og derfor er de gode eksempler så vigtige, sagde klimakommis-sær Connie Hedegaard.

Det nye anlæg, der kan producere strøm svarende til 200 husstandes årlige elforbrug, skal ifølge Topdanmarks direktør, Christian Sagild, spare både CO₂ og penge.

– Vi vil gerne reducere Topdanmarks udslip af CO₂ og samtidig reducere vores omkostninger. Formålet med denne indvielse er at inspirere andre til lignende investeringer,

når det giver mening for både miljøet og bundlinjen, siger direktøren.

20.000 nye anlæg i 2012

Danmark oplever et sandt boom for solceller. Næsten 20.000 familier har fået solceller på taget i i løbet af i år. Midtjyderne har flest – og københavnere færrest, viser nye tal fra Energinet.dk.

ANALYSE Danmark har klaret EU-formandsskabet i første halvår af 2012 professionelt og præsteret opmuntrende resultater for klima, natur og miljø, vurderer Det Økologiske Råd i denne analyse. Desværre kan man ikke forvente, at afløserne, Cypern og Irland, holder samme standard.

Dansk formandsskab stort set tilfredsstillende for miljøet

AF CHRISTIAN EGE

En af Europas store udfordringer er at være en global frontløber, når det gælder beskyttelse af klima og miljø og i det hele taget at vise veje frem imod en mere bæredygtig udvikling. Der ligger store muligheder i at bruge denne nødvendige omstilling til at skabe nye job, som så samtidig kan medvirke til at løse den dybe økonomiske krise. Men vi er også oppe imod stærke kræfter, som siger, at så længe vi er i denne økonomiske krise, har vi ikke råd til at løse klima- og miljøproblemerne.

Det danske EU-formandsskab havde på forhånd lagt vægt på at medvirke til at styrke den grønne dagsorden. Men lykkedes det så? Her skal man først gøre sig klart, hvad et formandsskab kan. Det kan i det store og hele kun arbejde med forslag, som allerede er lagt frem af EU-kommissionen, og som er klar til vedtagelse inden for det halve år formandsskabet varer. Vi vil her gennemgå de vigtigste klima- og miljøspørgsmål, som har været behandlet under det danske formandsskab.

Aktiv indsats fra Martin Lidegaard

Vi starter med energi- og klimaområdet.

Det vigtigste direktiv, som formandsskabet fik vedtaget, er uden tvivl det om energieffektivisering. At det overhovedet lykkedes at komme i hus med et tåleligt resultat er positivt. Det skete takket være klima- og energiminister Martin Lidegaards meget aktive indsats, plus at der blev skabt enighed i EU-parlamentet om ret ambitiøse ændringsforslag til Kommissionens udspil – bl.a. takket være danske parlamentsmedlemmers indsats.

Men mange lande, i høj grad store lande, kæmpede derimod for at trække niveauet nedad. Landene havde allerede tidligt afvist et forslag om bindende mål. I stedet indeholdt Kommissionens forslag bindende virkemidler. Bl.a. skulle landenes energiselskaber forpligtes til dokumenterede energibesparelser – efter bl.a. dansk model. Der kom så mange forslag til undtagelser fra dette krav, at hvis alle blev inkluderet, behøvede landene slet ikke gøre mere frem til 2020. Så samlede det danske formandsskab som et kompromis de fire hovedundtagelser og lagde en samlet mulighed på 25 % udvanding ind. Så kunne landene selv vælge hvilke udvandinger de fandt bedst for deres nationale situation.

Det var selvfølgelig bedre, om der ikke var sket udvanding. Men så var forslaget ikke blevet vedtaget, men gået videre til det cypriotiske formandsskab – og det var det næppe blevet bedre af. Direktivet kommer faktisk til at betyde en lang række forplig-

telser til medlemslandene, herunder også Danmark. Vi skal f.eks. opstille handlingsplaner for vidtgående energirenovering af bygninger – som vi ikke har gjort hidtil.

EU-landene skal spare 20% af energiforbruget frem til 2020. De 2 % forventedes at komme fra stramning af udstødningskrav til biler og fra ECO-design direktivet, som stiller bindende energikrav til produkter. Af de sidste 18% er de 9% allerede nået. Direktivet skulle altså levere de sidste 9%. Heraf kommer det, som det ligger nu, kun til at levere 6%. Resultatet er altså ikke optimalt, men det er svært at se, hvordan det kunne være blevet bedre med de negative holdninger, som mange lande havde til opgaven.

En fornyelse af direktivet om Energibeskatning var også på dagsordenen for det danske formandsskab. Et skatteforslag kan kun vedtages med enstemmighed. Der var ingen udsigt til at kunne opnå enighed om Kommissionens forslag – bl.a. om en ens CO₂-skat for alle, og en energiskat, som skulle overholde et minimumskrav. Desuden skulle benzin, diesel og naturgas til transportmidler beskattes ens. Bl.a. CO₂ skatten blev mødt med veto fra Polen. Forhandlingerne fortsætter nu under det cypriotiske formandsskab.

Danmark søgte også at komme videre med stramning af EU's klimamål og at få handlen med CO₂-kvoter til at

virke ved at reducere antallet af kvoter. Danmark forsøgte at få vedtaget rådskonklusioner om CO₂ reduktioner i 2030 og 2040, men de blev vetoet af Polen. Så søgte Danmark at skabe enighed blandt de øvrige 26 lande om at bede Kommissionen om et udspil, som kan stramme op. Et sådant forslag kan vedtages af et kvalificeret flertal, så Polen ikke vil kunne bruge veto. Opbakningen var der, og bolden ligger nu hos Kommissionen.

Fremtidig miljøpolitik

Lad os dernæst se på det kommende 7. miljøhandlingsprogram, der definerer miljøpolitikken for de næste 10 år. Her blev rammerne lagt i miljøministerrådet, og det lykkedes det danske formandskab at få vedtaget formuleringer, som vækker respekt både i de europæiske miljøorganisationer og blandt de i Europaparlamentet, som kæmper for et bedre miljø. Det berører bl.a. lovgivningen om kemikalier og om ressourcer. Vi glæder os over, at man her har igangsat initiativer til en kommende regulering af de svage punkter i EU's store kemikalielovgivning REACH. Det gælder hormonforstyrrende stoffer, nanomaterialer og de såkaldte cocktaileffekter, dvs. at kemiske stoffer der enkeltvis, ved lave koncentrationer, er ufarlige for sundhed og miljø, kan have skadelige virkninger, hvis de optræder sammen. Dette kan tvinge Kommissionen til senere at fremsætte forslag til lovgivning.

Det Økologiske Råd har længe kæmpet for, at disse tre områder inkluderes i den europæiske kemikalielovgivning. Det er blevet mødt med, at der mangler videnskabelige beviser for de skadelige sundhedseffekter. Men det argument er nu fejlet af bordet, bl.a. på en konference om hormonforstyrrende stoffer i Bruxelles i juni, hvor der var bred enighed om, at vi ved nok til at handle.

Også krav om at spare på naturlige ressourcer står stærkt i resolutionen om det 7. miljøhandlingsprogram. Til gengæld er det for svagt, hvad der kom med om offentlighedens adgang til miljøoplysninger (implementeringen af Århus-konventionen).

Rådet behandlede også et direktiv om farlige stoffer i vandmiljøet. Men her var modstanden mod fremskridt så stor, at formandskabet opgav at afslutte sagen med en beslutning – da man kunne se, at en sådan ville blive på et for ringe niveau.

Historisk aftale om miljøkrav for skibe

Miljøminister Ida Auken har forhandlet en historisk aftale på plads i EU, der skær-

per miljøkravene til skibe. Hidtil har vi haft meget vage krav – vedtaget af FN's maritime organisation, IMO. Luftforureningen fra skibe er hvert år skyld i ca. 50.000 for tidlige dødsfald i Europa, samt rigtig mange luftvejslidelser (astma, bronkitis m.v.) og sygedage. Dertil kommer klimaeffekter og skader på natur. Den ekstreme forurening skyldes, at skibenes bunkerolie i virkeligheden er et stærkt svovlholdigt affaldsprodukt fra raffinaderierne, men det afbrændes tæt på kysternes millionbyer helt uden røggasrensning.

I 2008 vedtog IMO et generelt krav om max. 0,5 % svovl i bunkerolien i 2020. Men det var betinget af, at IMO/FN i 2018 skønner, at der er nok tilgængelig bunkerolie med 0,5 % svovl. Men netop med dette for-

“ Miljøminister Ida Auken har forhandlet en historisk aftale på plads i EU, der skærper miljøkravene til skibe.

behold vil investorerne næppe investere i de nødvendige forbedringer af raffinaderierne, når de ikke har sikkerhed for, at kravet om 0,5 % svovl træder i kraft i 2020. Og uden disse investeringer vil der ikke være nok af den mere svovlfattige bunkerolie i 2020, og kravet vil dermed ikke træde i kraft. Altså en selvpfyldende profeti.

For at få effekt skal kravet implementeres i EU. Implementeringen har mødt stor modstand fra både nord- og sydeuropæiske lande. Alligevel lykkedes det Ida Auken at forhandle en regulering på plads, hvor EU indfører 0,5 % svovl kravet i 2020 uanset hvad – altså mere ambitiøst end IMO beslutningen.

Dette er netop, hvad investorer har brug for, så de kan foretage de nødvendige investeringer i raffinaderierne, i tillid til, at de kan sælge den mere svovlfattige bunkerolie i 2020. De 0,5% er stadig meget højt sammenlignet med svovlindholdet i dieselolie. Men der ligger også i beslutningerne i IMO og i EU, at kravet er skrapere – 0,1%

svovl, i sårbare havområder. Hertil hører både Nordsøen og Østersøen.

Professionelt formandskab

Alt i alt har vi set et meget professionelt dansk formandskab, som har opnået store resultater for bl.a. reglerne om svovlforurening fra skibe og tålelige resultater på energibesparelser – i betragtning af den store modstand mod fremskridt på dette felt, som vi så fra de fleste medlemslande. De europæiske miljøorganisationer har også været tilfredse med en betydelig grad af inddragelse fra formandskabets side. Men formandskabet har stået med det problem, at de følgende formandskaber – Cypern og dernæst Irland – ikke kan forventes at give klima og miljø en særlig høj prioritet. Derfor har der været et stort behov for at afslutte mange sager med et så godt resultat som muligt. Vi har dog også set et formandskab der i nogle tilfælde konkluderede, at det resultat der kunne opnås var for dårligt, og derfor valgte ikke at afslutte sager.

Grøn omstilling

Vi er i en tid, hvor medlemslandene er fokuserede på deres økonomiske problemer. Der mangler i de fleste lande en forståelse for, at satsning på en grøn dagsorden netop kan skabe ny beskæftigelse og dermed medvirke til at afbøde krisen. På denne baggrund har vi set et dansk formandskab, som på nogle felter er løbet panden mod en mur, mens det på andre felter har skabt meget opmuntrende resultater. I forhold til at satse på en grøn økonomisk omstilling er man nødt til at erkende, at EUs handlemuligheder er ret snævre. Det skyldes bl.a., at man har meget svært ved at lave grønne skatteomlægninger – som forløbet med direktivforslaget om energibeskatning også viste. EU's traktat er nemlig indrettet sådan, at der kræves enstemmighed i alle skattespørgsmål – også grønne skatter. Derfor er det den langsomste der bestemmer farten – i modsætning til de fleste andre områder, hvor et flertal kan beslutte. Samtidig er det også svært at lave store grønne skatteomlægninger i et enkelt medlemsland. Det bliver skudt ned med henvisning til at konkurrencen med udlandet forringes. Derfor må vi gå nye veje. Der er brug for at lande der ønsker en mere grøn økonomi arbejder sammen. Her kan vi håbe, at den nye franske regering på sigt vil være interesseret, og at der dermed ligger nogle samarbejds muligheder, bl.a. med Frankrig.

■ Christian Ege er sekretariatsleder i Det Økologiske Råd

FN opretter nyt ekspertpanel for bæredygtig udvikling

Foto: CC IRRI

RIO+20 – Vi har ikke længere råd til business as usual, siger Jeffrey Sachs. Han skal stå i spidsen for nyoprettet, verdensomspændende netværk, der kan finde løsninger på de globale miljøproblemer.

AF GUSTAV BECH

FN's generalsekretær Ban Ki-moon har i kølvandet på Rio+20 lanceret et nyt, uafhængigt globalt netværk af forskningscentre, universiteter og tekniske institutioner, der skal forsøge at finde løsninger på nogle af verdens mest presserende miljømæssige, sociale og økonomiske problemer.

Sustainable Development Solutions Network (SDSN) vil samarbejde med både erhvervsliv, civilsamfundet, FN og andre internationale organisationer i deres bestræbelser på at finde løsninger, der kan føre til en bæredygtig udvikling, skriver FN i en pressemeddelelse.

Det nye initiativ kommer som et direkte

» **JEFFREY SACHS** skal formidle samarbejdet i nyt ekspertpanel.

resultat af FN-konferencen om bæredygtig udvikling, Rio+20, som fandt sted i Rio De Janeiro, Brasilien, i juni.

Kendt økonom i spidsen

Det bliver den kendte økonom, professor Jeffrey D. Sachs, der skal stå i spidsen for det nye netværk.

Han er leder af Earth Institute ved Columbia University og særlig rådgiver for generalsekretæren, vedrørende otte såkaldte Millennium-mål, som blandt andet går ud på at afskaffe sult og fattigdom, sikre rent drikkevand sundhed, miljø og undervisning til alle. Målene blev aftalt på et FN-topmøde i 2000.

– De nye post-2015-mål vil hjælpe verden til at fokusere på de vitale udfordringer for bæredygtig udvikling, siger Ban Ki-moon.

FN's generalsekretær betragter den nye konstruktion som en "innovativ måde at trække på verdensomspændende ekspertise" fra universiteter, videnskabelige forskningscentre og virksomhedernes teknologi-divisjoner på globalt plan.

Vi har ikke råd til business as usual

Det nye High-level Panel skal rådgive

om den globale udviklingsdagsorden efter 2015, som er skæringsdato for at nå millenniumudviklingsmålene. Rådet vil afholde sit første møde i slutningen af september, og det er planen, at rådet skal fremlægge sine konklusioner og anbefalinger til generalsekretæren i første halvdel af 2013.

– I de 20 år siden den første Rio-topmødet, har verden stort set har undladt at tage fat på nogle af de mest alvorlige miljømæssige og sociale problemer som presser sig på, siger Jeffrey Sachs.

– Vi har ikke råd til business as usual, understreger han. Vi er nødt til at engagere det akademiske og videnskabelige samfund og hente verdensomspændende teknologisk know-how fra den private sektor og civilsamfundet for at udvikle og gennemføre praktiske løsninger.

Fornuftigt valg

Ifølge Christian Ege, sekretariatsleder i Det Økologiske Råd, er Sachs et godt bud på en økonom, der kan koordinere arbejdet for en bæredygtig udvikling i det nye FN-organ. Christian Ege har blandt andet mødt ham til en konference i København.

– Mit indtryk er overvejende positivt. Han er generel set ret fornuftig, dog måske med en tendens til at lægge lidt for meget vægt på tekniske fix som løsningsmodel, vurderer Christian Ege.

– Hans betragtninger om økologisk landbrug i Afrika og andre udviklingslande er efter min mening helt galt afmarcheret. Han mente dengang – for tre-fire år siden, at økologisk landbrug er det landbrug, de allerede har. Men de seneste års udvikling og forskning viser netop, at de økologiske dyrkningsprincipper og metoder med stor fordel kan tages i anvendelse i Afrika, pointerer Christian Ege.

Det nye bæredygtighedsråd vil samarbejde på tværs af lande for at analysere fælles problemer og lære af hinandens erfaringer. Netværket vil sætte skub i fælles læring og forsøge at integrere det tekniske og politiske arbejde og ved hjælp af nye tilgang til de komplekse økonomiske, sociale og miljømæssige udfordringer, som verden står over for, oplyser FN.

RIO+20 Topmødet blev en skuffelse for de grønne organisationer. Men formanden for Folketingets Miljøudvalg, den radikale Lone Loklindt hæfter sig ved, at topmødet trods alt ikke resulterede i tilbageskridt på nogen områder.

Rio+20 endte næsten i minus

AF GUSTAV BECH

Topmødet i Rio de Janeiro blev en skuffelse for de fleste NGO'er og grønne organisationer, der havde håbet på klare mål, flere ressourcer og forpligtende aftaler mellem regeringslederne for at sætte skub i arbejdet for en grøn og bæredygtig fremtid.

Både under selv topmødet og bagefter lød der knubbete ord, og kritikerne var ikke sene til at omdøbe topmødet til Rio-20.

– En tynd kop te, lyder vurderingen fra Det Økologiske Råds formand, Bo Normander, som har svært ved at finde lyspunkter i den aftale, som blev det konkrete resultat af topmødet.

– Her snart tre måneder efter Rio+20 – er det stadig svært for mig at finde 'gode nyheder' i det godt 50 sider lange slutdokument. Jeg ønsker mig langt mere af fremtiden end de mange flokler og umålbare hensigtserklæringer, som papiret er fyldt med, siger Bo Normander.

Den danske miljøminister Ida Auken, der selv var med til at forhandle teksten, var heller ikke tilfreds.

– EU havde større ambitioner, og det er ikke verdens bedste tekst, men den kan være med til at gøre verden til et bedre sted, sagde hun bagefter.

Fremskridt: Ingen tilbageskridt

Som formand for de europæiske miljøministre havde også hun på forhånd sat næsen op efter konkrete og forpligtende beslutninger, der kunne trække verden i en mere grøn retning.

Steen Brogaard

» **LONE LOKLINDT:** – Vi er nødt til at indrette os på en anden måde i fremtiden.

Den radikale folketingspolitiker, Lone Loklindt, var blandt de danske toppolitikere, der var med til topmødet i Rio. Som formand for Folketingets miljøudvalg ledte hun den danske delegation af udvalgsmedlemmer, som deltog i konferencen. Også hun havde håbet på mere synlige resultater. Alligevel synes hun, at topmødet trods alt var med til at tække i den rigtige retning.

– Jeg havde som mange andre store forventninger på forhånd, og de blev ikke helt indfriet, erkender hun.

– Alligevel synes jeg, at vi kom et pænt stykke videre – man kan blive lidt nøjsom. Men for det første er det vigtigt at fastslå, at topmødet ikke resulterede i tilbageskridt på nogen områder, siger hun og peger blandt andet på, at 'Grøn økonomi' nu er et bredt anerkendt begreb, som topledere og økonomer verden over er nødt til at forholde sig til.

Det var efter det første topmøde i Rio for tyve år siden, at begrebet 'bæredygtig udvikling' i kølvandet på Brundtlandt-rapporten fra 1987 for alvor vandt indpas. Ved dette års Rio-konferencen blev begrebet 'Grøn økonomi' introduceret i aftaleteksten, og politikerne er nu enige om, at grøn økonomi indgår som et vigtigt redskab, hvis man vil fremme en bæredygtig udvikling. Men hverken politikere eller økonomer har lagt sig fast på en entydig definition. Og mange frygter, at det blot ender som et positivt ladet begreb, uden reelt indhold, som politikere blot kan bruge i flæng.

En luftig størrelse

Lone Loklindt erkender, at grøn økonomi stadig er en luftig størrelse, men finder det vigtigt, at der nu 'er sat en proces igang'.

– Vi har nu kædet grøn økonomi og grøn vækst sammen med FN's bæredygtigheds-mål og skal bygge videre på de såkaldte 2015-mål, som blandt andet forpligter os til at afskaffe sult og fattigdom og fremme lige adgang til uddannelse og ressourcer.

– Også målene om at beskytte havene mod rovdrift og overfiskeri og i stigende grad at fokusere på bæredygtig udvikling i byerne kan blive et vigtigt springbrædt i kampen for at skabe en bæredygtig udvikling, hvor vi indtænker energiforbrug, transport, ressourcer og affaldshåndtering, understreger Lone Loklindt.

Mere end 50 procent af verdens befolkning bor nu i storbyer og tegner sig tilsammen for næsten tre fjerdedele af ressourceforbruget.

– Selv om økologisk landbrug er vigtigt, er det ikke nok. Også i byerne må vi igang med en grøn omstilling og udnytte vores ressourcer bedre. Vi kan ikke fortsætte som hidtil. Vi er nødt til at indrette os på en anden måde i fremtiden, understreger Lone Loklindt.

Jeg ønsker mig mere af fremtiden

Foto: FN

KOMMENTAR – Jeg ønsker mig langt mere af fremtiden end de mange floskler og umålbare hensigtserklæringer, som slutdokumentet fra topmødet i Rio er fyldt med, skriver Det Økologiske Råds formand.

AF BO NORMANDER

I juni måned tilbragte jeg en uge i Rio de Janeiro under FN's verdensstopmøde for bæredygtig udvikling. Som NGO'er var Rio+20 konferencen en udbytterig oplevelse, og jeg deltog i mange spændende møder og 'sideevents', besøgte udstillinger, mødtes med eksperter og aktivister fra alverdens lande, osv. Men fra et politisk synspunkt var Rio+20 en skuffelse.

Allerede inden statslederne var landet i Rio, havde de brasilianske værter fået landet en tekst, som alle regeringsdelegationer kunne acceptere. En tynd kop te. Stadig – her snart tre måneder efter Rio+20 – er det svært for mig at finde gode nyheder i

» **DET KRÆVER** mere end hule løfter og tomme ord, hvis vi skal genskabe den klodens økologiske balance.

det godt 50 sider lange slutdokument, *The Future We Want*.

Jeg ønsker mig langt mere af fremtiden end de mange floskler og umålbare hensigtserklæringer, som papiret er fyldt med.

Aftalen var for ringe

Brasilianerne ville for alt i verden undgå en gentagelse af det kaotiske forløb under COP15-klimatopmødet i København. Så man var effektive. Leder af EU's delegation, danske Ida Auken, udtalte til BBC News, at resultatet kunne være bedre, men hun var glad for, at der blev landet en aftale. Jeg er uenig. Aftalen var så ringe, at EU skulle have sagt nej.

Lad mig nævne nogle eksempler. Inden Rio+20 var der visse forhåbninger til et opgør med den nuværende økonomiske model, som er baseret på vækst og et højt forbrug af ressourcer og olie. En ny *grøn økonomi*. Begrebet er godt nok kommet med (kapitel III), men beskrivelsen er desværre uambitiøs og umålbart.

Der opremses almindeligheder så som, at en grøn økonomi skal følge international lov. Og hvem kan være uenig i, at man skal 'skabe mere velfærd for kvinder, børn, unge,

personer med handicap, bønder, fiskere og mindre virksomhedsejere' (§58, k)?

Tja, måske er det synd for mændene, som vist er de eneste, der ikke står nævnt her. Men der er ingen konkrete målsætninger eller *commitments*, der kan binde landene op på at gøre noget. Samtidig understreges behovet for 'fortsat økonomisk vækst', og således udestår et længe ventet opgør med vækstmantraet.

Jeg havde gerne set, at man vedtog en konvention eller lignende forpligtende aftale for grøn økonomi, ligesom vi kender det for klima og biodiversitet. Således at arbejdet kunne sættes i solide rammer.

I vanlig FN-jargon består størstedelen af Rio+20-teksten af bekræftelser på tidligere aftaler og løfter. Men det behøver man vel ikke et topmøde til?

En anden skuffelse er, at man ikke kunne blive enige om at udfase den kontroversielle støtte til fossile brændsler (fx olie og kul). Det står nævnt, men aftalen indeholder ingen konkrete datoer eller mål, og så er vi jo lige vidt.

Verden står i et tomrum

Rio+20-papiret afspejler, at verden står i et tomrum, hvor statslederne har svært ved at tage fælles og grænseoverskridende beslutninger. Man mødes uden rigtig at gøre noget. Men den økonomiske krise og den økologiske krise kræver handling. Derfor er resultatet i Rio så skuffende.

Jeg kan huske, hvordan jeg følte for ti år siden, da jeg forlod Rio+10 i Johannesburg i Sydafrika. Det er den samme følelse af vrede, men også fornyet beslutsomhed og trods. Jeg er ikke fortvivlet, men når politikerne svigter, bliver det bare endnu vigtigere, at civilsamfundet – du og jeg – tager fat.

Et enkelt lyspunkt i Rio+20-aftalen er hensigten om at udvikle nye bæredygtighedsindikatorer, de såkaldte *Sustainable Development Goals*. Et skud er løst, som kan være opstarten til mere konkrete ambitioner.

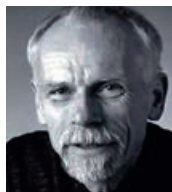
Der bliver nok at gøre for såvel civilsamfund, NGO'ere, forskere og erhvervsfolk for at presse politikerne, så de tager de nødvendige beslutninger på vejen mod en mere bæredygtig planet.

■ Bo Normander er formand for Det Økologiske Råd og europæisk direktør for Worldwatch Institute.

Den Store Omstilling er årets vigtigste bog

ANMELDELSE – Jeg tøver ikke med at karakterisere bogen som nødvendig læsning for enhver, der vil forstå den systemkrise, som verdenssamfundet er havnet i, skriver Jesper Jespersen i sin anmeldelse af Jørgen Steen Niensens bog, *Den Store Omstilling*.

Jørgen Steen Nielsen, *Den Store Omstilling – fra systemkrise til grøn økonomi*, Informations Forlag, 224 sider, kr. 249,-

AF JESPER JESPERSEN

Bogens afsæt er Rio+20. For 20 år siden havde FN inviteret til konference omhandlende det åbenbare misforhold, der eksis-

terede mellem forbruget af fossil energi og miljøbelastningen. I 1989 var begrebet en 'bæredygtig udvikling' blevet lanceret i Brundtland-rapporten 'vores fælles fremtid'. Dette misforhold mellem den hastigt voksende befolkning og klodens ressourcer ville yderligere forstærkes, hvis ikke der blev grebet ind på globalt plan. I dag 20 år efter må Jørgen Steen Nielsen (JSN) med beklagelse konstatere, at meget lidt har ændret sig. Tværtimod er det samlede energiforbrug og miljøbelastning vokset ganske betydeligt. Hvad værre er, så er folketallet vokset til godt 7 mia., og det vokser stadigt. End ikke i de rigeste lande har der fundet en reduktion sted, uanset at de endnu befinder sig i efterdønningerne efter en alvorlig økonomisk og finansiel krise.

Kendt fra Informations spalter

De fleste læsere vil kende JSN fra dagbladet Informations spalter, hvor han skriver informative artikler om disse emner, med hovedvægt på de miljømæssige aspekter. I denne bog er det JSNs intention at give en sammenhængende fremstilling af de mange globale ubalancer. Han argumenter overbevisende for, at den dysfunktionelle udvikling set under ét kan karakteriseres som en sam-

let 'systemkrise'. Den finansielle sektor, det globale markedsøkonomiske system, energiforbruget i kombination med det politiske systems manglende evne til at træffe vidtrækkende beslutninger, navnlig på globalt plan har tilsammen bidraget til, at 'systemet' er kørt af sporet. Årsagen hertil skal søges i det liberale mantra, der har gjaldet lige siden 'murens fald': At udviklingen krævede mere marked og mindre regering. Markederne er blevet dereguleret ikke kun i de tidligere planøkonomiske lande; men i hele den globale økonomi i håbet om at holde væksten i produktionen oppe. Mest udtalt har denne liberalisering kendetegnet de finansielle markeder. I dag er det de globale finanscentre, der er med til at diktere den politik, der føres både nationalt og internationalt. Finansmarkedernes reaktion på de politiske indgreb er blevet en form for overdommere på den globale scene. Og de gør det ud fra forestillingen om, at en fortsat vækst, som vi hidtil har kendt den, er det grundlæggende succeskriterium. I et af kapitlerne viser JSN, at dette er en fysisk umulighed; for udviklingen er ikke bæredygtig.

Omstilling til grøn økonomi

Det er systemkrisen, der får JSN til at

Uddrag fra Den Store Omstilling

Det moderne internationale samfund står i dag med en overordnet systemkrise, hvor fire ondarterede kriser er filtret ind i hinanden: Finanskrisen, energikrisen, fødevarerkrise og klimakrisen.

Når verdens beslutningstagere retter antennerne mod én delkrise i håb om at vinde kontrol, forværrer man typisk en eller flere andre. Når finansmarkedets globale spekulanter bevæger sig fra olie over ejendomsmarkedet til fødevarer og tilbage igen, rykker man blot rundt på bobler og potentielle nedture. Det er, som når man trykker ét sted på en bold og registrerer, at den buler ud et andet. Eller som udtrykt af Pavan Sukhdev, tidligere direktør i Deutsche Bank og særlig rådgiver for FN's Miljøprogram UNEP, nu leder af miljøkonsulentfirmaet GIST Advisory:

– Fra mange sider peges der på den fortsatte økonomiske krise – i sig selv et resultat af kriser i energi, fødevarer og finans – og på den parallelle krise i vores økologiske og klimatiske system, idet det fremføres, at de har en fælles årsag: Vor fejlslagne økonomiske model.

» **DET ER** lykkedes for Jørgen Steen Nielsen at sammenfatte sin omfattende viden med en eksemplarisk klarhed.

fair fordeling nationalt og internationalt inden for rammen af en videnskabeligt begrundet global bæredygtig strategi. JSN anviser 9 konkrete 'håndtag', der kunne benyttes til at realisere en sådan grøn økonomi. Men det kræver ny økonomisk tænkning, folkelig opbakning og internationalt samarbejde.

Jeg tøver ikke med at karakterisere bogen som nødvendig læsning for enhver, der vil forstå den systemkrise, som verdenssamfundet er havnet i. Det er i bogen lykkedes JSN at sammenfatte sin omfattende viden om den aktuelle systemkrise med en eksemplarisk klarhed. Den kræver ikke specielle forudsætninger at læse udover ønsket om at forstå, og læsningen vil give et udbytte, som ikke kan opgøres i penge, men i øget indsigt.

■ Jesper Jespersen er professor ved Roskilde Universitet.

fastslå, at der er behov for den 'store omstilling' af traditionel vækstøkonomi til det, han i mangel af bedre kalder en 'grøn

økonomi'. Det burde være slut med at sætte vækst øverst på den politiske dagsorden. I stedet skulle der sættes fokus på livskvalitet,

Den tidligere bankdirektørs udsagn skærpedes, da 21 modtagere siden 1992 af den prestigefyldte Blue Planet Prize – ofte kaldet miljøets nobelpris – i februar 2012 udsendte en fælles appel til verdenssamfundet som optakt til FN's miljø- og udviklingstopmøde Rio+20 i juni 2012. De 21 tæller bl.a. navne som Norges tidligere statsminister og formand for Brundtland-kommissionen Gro Harlem Brundtland, den tidligere cheføkonom i Verdensbanken lord Nicholas Stern, tidligere formand for FN's Klimapanel sir Robert Watson, Brasiliens tidligere miljøminister José Goldemberg, NASA's chefklimaforsker James Hansen, Stanford-økologen professor Paul Erlich samt M.S. Swaminathan, den indiske agronom bag den grønne revolution. De 21 konstaterede bl.a.:

– Den hastigt forværrede biofysiske situation er mere end slem nok, men den er knap erkendt af et globalt samfund, der er inficeret af den irrationelle overbevisning, at fysiske økonomier kan vokse evigt, og som lader hånt om den kendsgerning, at de rige i- og u-lande bliver rigere, mens de fattige hægtes af. Og denne myte om

evig vækst omfavnes ivrigt af politikere og økonomer som en undskyldning for at slippe uden om de svære beslutninger, menneskeheden står over for. Myten fremmer den den umulige forestilling at ukritisk økonomisk vækst er en kur mod alverdens problemer, mens den reelt – sådan som den aktuelt praktiseres – er sygdommen, der er selve den grundlæggende årsag til vore ikkebæredygtige globale praksis.

Foto: Niels J. Korsgaard, Statens Naturhistoriske Museum

» **DET NÆSTMEST** sydlige tilløb ved Upernavik Isfjord i det nordvestlige Grønland.

Håb for indlandsisen

» Selv om den grønlandske indlandsis i øjeblikket smelter med rivende fart, er det langt fra sikkert, at vi er nået til det punkt, hvor vi kan forudsige, hvor hurtigt den vil forsvinde. Ny dansk forskning viser, at det ikke er første gang i nyere tid, at indlandsisen har været på retur og siden stabiliseret sig igen.

– At afsmeltningen på overfladen af indlandsisen er taget til pga. af stigende lufttemperaturer er relativt kendt. Til gengæld har FN's klimapanel, IPCC, i flere år efterlyst viden om den anden store effekt på indlandsisen – 'udtyndingen af indlandsisen'. Dvs. de store gletsjere i Grønland, som løber hurtigere ud i havet end tidligere målt, forklarer Kurt H. Kjær, der er lektor ved Grundforskningscenter for GeoGenetik på Statens Naturhistoriske Museum på Københavns Universitet.

Lidegaard på vej med klimaplan

» Regeringen vil have klima tilbage på dagsordenen og arbejder på at formulere en klimaplan. Målet er at begrænse udledningen af drivhusgasser med 40 procent i 2020 og bidrage til den grønne omstilling af samfundet frem mod 2050.

Det er et ambitiøst mål, der kræver deltagelse fra alle dele af det danske samfund. Til gengæld kan alle også drage fordel af udviklingen, siger klimaminister Martin Lidegaard.

Han forventer, at energiaftalen fra foråret 2012 kan skære udledningen af drivhusgasser med ca. 34 procent i 2020 i forhold til 1990. Klimaplanen skal vise, hvordan man kan nå de sidste 6 procentpoint.

FORBRUG Den grønne tænketank CONCITO har åbnet et virtuel butikskæde, der belaster klimaet. Global Økologi har taget en tur med indkøbsvognen og familiens flyvetur til Barcelona, da vi finder ud af, hvor meget det koster. Hvor meget en flytur koster i CO₂.

Klimabelastning bestemmer prisen

AF PEDER WINKEL AGGER

Danmarks grønne tænketank CONCITO har åbnet en virtuel butikskæde CONTANT, hvor varerne er prissat efter deres klimabelastning.

Det er et oplysningsprojekt, som sætter fokus på forbrugets klimaeffekter. Butikkens CO₂-priser er udregnet på grundlag af forenklede carbon footprint-opgørelser, og skal give forbrugere, indkøbere og beslutningstagere en bedre fornemmelse af forskellige varegruppers og serviceydelsers klimabelastning.

– Klimavenlig adfærd handler om meget andet end at køre mindre i bil, spare på varmen og huske at slukke lyset. Vores forbrug af mad udleder næsten lige så meget drivhusgas som vores direkte forbrug af energi og hovedparten af drivhusgasudledningen stammer fra vores forbrug af produkter, rejser og serviceydelser. Derfor bør vi være mere bevidste om varernes klimapris, siger Torben Chrintz, om er videnschef i CONCITO.

Ovenstående er klip fra den pressemeldelse, der i juni lancerede den virtuelle butik.

Butikken manifesterer sig som en tilbudsavis. For hver af 16 varer angives, hvor meget CO₂ der vil ende i atmosfæren ved forbruget af et kilo, liter eller stk.. Samtidig er varens pris anført, og det er beregnet,

hvor meget CO₂ udslip man ved konsumet har forvoldt pr. krone. Eksempelvis resulterer produktionen af et kilo svinekød i udledning af 24 kg. CO₂. Koster kødet så 60 kr. pr. kilo, har man 'fået' 400 g CO₂ pr. kr.

God at få forstand af

Holder dette redskab så, hvad det lover. Er det anvendeligt i praksis?

Lad det være sagt med det samme: Det kan ikke bruges til et minutiøst CO₂ budget

“ **Luksus er godt men genbrug er bedre både for miljøet og pengepungen.** ”

for dagens, ugens, månedens eller årets indkøb. Dertil er avisens udbud på bare 16 produkter for beskedent. Men den er god at få forstand af. Lad os tage et par eksempler.

Havde jeg nu i stedet for 200 g svinekød fået røget makrel til middag, ville ikke 24 kg/5 = 4,8 kg CO₂ men 3 kg/5 = 600 gram være undsluppet, altså en ottendedel af hvad svinekødet gav. I forhold til pengeforbruget ville svinekødet have givet 400 g pr. kr.. Medens makrellen, hvis kiloprisen også her var 60 kr., ville ligge på 50 g. – Fint nok, her har jeg lært, at det kan være langt mere klimavenligt at spise makrel end svinekød.

Et andet eksempel: Øl er jo også mad, som en af mine gamle kammerater siger. Her angives CO₂ udledningen at være 1 kg.

le. Den hedder CO₂NTANT, og alle varer er prissat efter, hvor meget og nipper til både skærest og småkager. Og afbestiller prompte Familien kunne have levet et helt år af røget makrel for det,

ningen risen

pr. liter uanset om det er en Hof eller en Svaneke pils. Men da hofften koster ca. 20 kr pr. liter mod Svaneke 40, er udslippet pr. kr. angivet til hhv. 52 og 26 g pr. krone. – Klimagasmæssigt er det altså bedre at købe det økologiske kvalitetsprodukt fremfor en konventionel pilsner.

Skærest og småkager koster dyrt

Andre madeksempler er, nævnt efter stigende CO₂ udledning pr. krone: Hummus 33 gr, danske æbler 50 g, småkager 110 g og skærest 386 g. Jeg har lært, at man skal holde sig fra fede og søde sager, hvilket her ville være skærest og småkager. CO₂-mæssigt giver det også hhv. 386 og 110 g pr. krone, altså et væsentligt større udslip, end hvis jeg havde holdt mig til det sundere og billigere hummus og æbler. Her stemmer tingene overens. Så langt så godt. – Men hvad nu hvis jeg havde brugt de sparede penge på at købe noget andet?

Det viser sig at afhænge enormt meget af, hvad det så er, man bruger pengene på. Bliver de investeret i en ny T-shirt, giver det 143 g CO₂ pr. krone, men er det fra en genbrugsbutik, er udslippet nul, selvom prisen er væsentligt lavere. – Lüksus er godt men genbrug er bedre både for miljøet og pengepungen.

Smartphones og fladskærme

Taler vi om populære velfærdsprodukter som smartphones (til 2.000 kr) og fladskærme (til 4.000), fortæller tilbudsavisen, at man vil forårsage CO₂-udslip på hhv. 75 og 200 g pr. kr. Men da priserne jo også er høje bliver det alligevel til hhv. 150 kg og 800 kg. CO₂, der bliver sluppet ud. – Klimaadfærd

drejer sig ikke kun om kvalitet men også om kvantitet.

Nu kan man jo hverken æde T-shirts eller fladskærme, som alligevel i en vis grad er nødvendige. Og det er omvendt svært at holde varmen med en røget makrel. Hvad skal man så gøre? Det antyder de sidste eksempler.

Det ene modstiller en biltur for 4 personer til Barcelona med fire personers flyvetur til Rom. Her er CO₂-udslippene hhv. 660 kg og 3.200 kg. Omsat til udslip pr. kr. hhv. 66 og 800 g. – Familien kunne have levet et helt år på røget makrel, hvis den var blevet hjemme. Eller sagt på anden måde: Det der virkelig tonser, er den ud fra næsten enhver synsvinkel uansvarlige afbrænding af flybrændstof, som vi næsten alle deltager i. Og som derfor ikke hurtigt

nok skal gøres til genstand for strikt regulering.

Mere musik – mindre isenkram er, hvad Det Økologiske Råd længe har talt for. Det afsluttende eksempel viser, hvad vi alle burde vide: Familien på fire kunne være gået fem gange på restaurant med efterfølgende teaterbesøg for de samme penge, som flyet til Rom havde kostet. Så var drivhuset kun blevet belastet med 3.200 kg. i stedet for 350 kg. CO₂. – Men der må kunne gøres mere, al ting tæller.

Af miljømæssige årsager er tilbudsavisen ikke blevet husstandsomdelt, men interesse-rede kan læse tilbudsavisen på www.concito/contant

■ Peder Winkel Agger er professor emeritus og medlem af Global Økologis redaktion.

Foto: Ulla Skovsbøl

» USA TÆPPEBOMBEDE Vietnam med Agent Orange. De katastrofale følger for mennesker og miljø ses stadig i dag.

USA rydder omsider op efter Agent Orange

VIETNAM Med 37 års forsinkelse rydder USA nu op i dioxinforureningen fra sprøjtemidlet Agent Orange i Vietnam. Midlet blev brugt til at afløve junglen med under Vietnamkrigen og har forårsaget massive skader på mennesker og miljø.

AF ULLA SKOVSBØL

Torsdag den 9. august 2012 kunne de internationale nyhedsbureauer rapportere fra en lille, men skelsættende begivenhed: En amerikansk-vietnamesisk ceremoni i Danang Airport, Vietnam, som markerede indledningen på et stort oprydningssarbejde.

Efter næsten fire årtier har den amerikanske regering bevilliget 41 mio. dollars til oprensning af den massive dioxinforurening, som er resultatet af USAs brug af sprøjtemidlet Agent Orange under Vietnamkrigen, der sluttede i 1975. Oprydningen begynder på en række såkaldte hot-spots, hvor sprøjtemidlet blev oplagret,

lastet og gjort klar til brug, eller hvor der har været sprøjtet særligt intensivt. Frem til 2016 vil forurenet jord og sedimenter fra disse hot-spots blive fjernet og varmebehandlet, så dioxinen bliver ødelagt.

– Vi forventer, de dioxin-forurenede arealer vil blive rensat til et uskadeligt niveau, som kan accepteres både af den amerikanske og af den vietnamesiske regering. De skal efterfølgende kunne anvendes både til industrielle og kommercielle formål og til beboelse, sagde Frank Donovan fra USAID til Radio Australia i forbindelse med ceremonien.

Millionbevillingen kan dog ikke dække udgifterne til en fuld oprydning. Ifølge en rapport offentliggjort i maj af den amerikanske Vietnam Dialogue Group on Agent Orange/Dioxin vil det kræve yderligere 107 mio. dollars.

Nye toner fra USA

Den oprydning, som nu bliver sat i gang, er imidlertid udtryk for en opblødning i

amerikanske holdning og vilje til at tage ansvar for dioxinforureningen i Vietnam, som har været under udvikling i de senere år.

– Agent Orange er et ansvar, vi tager alvorlig, og vi har øget bevillingerne til at håndtere problemerne, sagde den amerikanske udenrigsminister Hillary Clinton på et pressemøde under et besøg i Vietnam for nyligt, kort før oprydningen gik i gang.

Henved en femtedel af junglen i Syd-vietnam – formentlig omkring 20.000 km² – blev ødelagt af sprøjningen, og store områder kan stadig ikke dyrkes på grund af forureningen. Skaderne på menneskers liv og helbred er enorme, men ikke systematisk dokumenterede.

Vietnameserne siger, at 400.000 mennesker er døde på grund af Agent Orange, og at antallet af kræfttilfælde og fosterskader skal tælles i millioner. Der fødes stadig børn med alvorlige deformiteter, som vietnameserne forklarer med dioxinforureningen, men amerikanerne har hidtil været utilbøjelige til at anerkende sammenhængen og omfanget af skaderne og ikke været villige til at påtage sig noget ansvar for at rydde op i den massive miljøforurening, endsige kompensere de vietnamesiske ofre i nævneværdigt omfang.

Kennedy gav grønt lys

Agent Orange forureningen begyndte allerede i 1960'erne. Under Vietnamkrigen sprøjtede amerikanske piloter gennem ti år fra 1961 til 1971 mere end 70 mio. liter dioxinholdige sprøjtemidler ud over marker, lands-

» **DIOXIN ER** et ekstremt farligt for mennesker og kan medføre omfattende skader og misdannelser.

byer og tropiske regnskove i Sydvietnam.

Det var præsident John F. Kennedy, som besluttede at bruge de giftige pesticider i krigens tjeneste, og den 11. maj 1961 præsenterede han det Nationale Sikkerhedsråd for sin plan. Formålet var dels at få den tætte jungle til at tabe bladene, så de vietnamesiske guerillaer ikke så nemt kunne gemme sig der, dels at ødelægge afgrøder på markerne og skade fødevarerforsyningen. Begge dele lykkedes. Den 10. august 1961 gik de første amerikanske helikoptere i luften og lod en gifttåge dale

“ Agent Orange er et ansvar, vi tager alvorligt, og vi har øget bevillingerne.

Hillary Clinton,
USA's udenrigsminister

ned over bjergbøndernes marker langs med National Highway 14 i Dac To-regionen.

Siden fulgte tusindvis af flyvninger med store C-123-fly, der hver lastede 30 tons. Det var ikke altid den samme gift, de havde med. Soldaterne gav de forskellige sprøjtemidler navne efter det farvebånd, som var malet om maven på hver 200-liters tønde: Agent White, Agent Blue, Agent Pink, Agent Purple, Agent Green. Men mest dog Agent Orange.

Dioxin var et biprodukt

Det aktive stof i Agent Orange var den-

gang godkendt til landbrugsformål i mange lande – også i Danmark – men det middel, danske landmænd hældte i sprøjten adskilte sig på ét punkt væsentligt fra Agent Orange: Det indeholdt ikke dioxin.

Dioxin er en af de absolut farligste miljøgifte, man kender og nu omfattet af FN's Stockholmkonvention, der sigter mod at begrænse forurening med særligt tungt nedbrydelige organiske stoffer, kaldet POP'er. Selv i meget små doser er dioxin ekstremt giftigt. Ifølge det amerikanske forsvarsministerium blev der spredt 170 kg af stoffet i Vietnam. Vietnameserne siger, det drejer sig om 400 kg, men den dosis, der skal til for at give alvorlige skader og deformiteter på et ufødt barn, måles under alle omstændigheder i brøkdele af et gram.

Dioxin er bl.a. kræftfremkaldende, reproduktions- og hormonforstyrrende og kan give forfærdelige fosterskader. De fleste ofre for dioxinen i Agent Orange er veteraner fra krigen – både vietnamesere og amerikanere – og deres familier. Men selv vietnamesere, som er født længe efter krigen, kan blive påvirket, hvis de bor eller har boet i de mest forurenede områder. Dioxinen er nemlig stadig bundet til jordpartikler især i lerede jorde og i sedimenter på bunden af søer og vandløb. Derfor cirkulerer stoffet fortsat i fødekæden og bliver ved med at påvirke mennesker og miljø.

Ofre sagsøger kemigiganter

Viceformand i Agent Orange ofrenes forening, Tran Xuan Thu, sagde ved ceremonien i Danang i sidste måned, at selv om oprydningen kommer “lidt sent,” bliver den i høj grad værdsat.

– Det viser, at den amerikanske regering påtager sig et ansvar for at

Fotos: Ulla Skovsboel

« hjælpe os, og jeg håber at indsatsen bliver mangedoblet i fremtiden, sagde han til BBC.

Han håber, at amerikanerne fremover også vil bevillige penge til ofrene – ikke kun til oprydningen.

Vietnam har givet afkald på retten til krigsskadeserstatning fra USA, men en gruppe vietnamesisk Agent Orange-ofre fra Tran Xuan Thus forening har tidligere forsøgt at anlægge sag – ikke mod den amerikanske stat, men mod kemikaliefirmaer, som producerede sprøjtemidlerne. Det er kemi-gianter som bl.a. Monsanto Co og Dow Chemicals Co. De vietnamesiske ofre har sagsøgt firmaerne i USA for overtrædelse af den amerikanske produktansvarslov, men senest har en appeldomstol afvist sagen i 2007.

De amerikanske veteraner har været bedre stillet. Kemikalfirmaerne indgik allerede i 1984 et forlig med deres organisation om en kompensation på 180 mio. dollars for sygdomme med forbindelse til

“ Jeg håber, at indsatsen bliver mangedoblet i fremtiden.

Tran Xuan Thu, viceformand i Agent Orange-ofrenes forening

Agent Orange. The Department of Veterans Affairs yder også fortsat kompensation til de amerikanske soldater, der har været udsat for stoffet, og som ofte lider af mange alvorlige sygdomme og også tit har problemer med at få børn eller bliver fædre til børn med svære fosterskader.

Fortsat håb om kompensation

Vietnamesernes krav bliver imidlertid ikke mødt med samme velvilje og betalingsvillighed. For Vietnam er det et pro-

blem, at det er svært entydigt at dokumentere, at Agent Orange er skyld i overhyppighed af for eksempel kræft og alvorlige fosterskader. Vietnam er et fattigt land, der har måttet bruge mange ressourcer på at komme på fode efter årtiers krig og har ikke haft råd til den fornødne forskning og kortlægning.

De vietnamesiske ofre har imidlertid ikke opgivet håbet om kompensation, og oprydningen i miljøet afbøder ikke de helbreds-skader, som allerede er sket på mennesker, påpegede viceformanden i ofrenes organisation, Tran Xuan Thu over for BBC:

– Vi anser stadig spørgsmålet om oprydning for at være adskilt fra spørgsmålet om kompensation til de vietnamesiske Agent Orange-ofre, som stadig lider under uretfærdigheden. De vil fortsætte med deres sagsanlæg, uanset hvad, sagde han.

■ Ulla Skovsbøl er journalist og med i redaktionen for Global Økologi

» FLERE AMERIKANSKE veteraner fra Vietnam-krige er plaget af traumer og skyldfølelser og gør en stor frivillig indsats for at hjælpe de mange ofre for de grusomme krigshandlinger.

Veteraner hjælper dioxinskadede børn

Børn med svære handicaps som følge af Agent Orange-påvirkning bliver hjulpet i The Friendship Village – et bemærkelsesværdigt samarbejde mellem amerikanske og vietnamesiske krigsveteraner.

I et klasseværelse i børnebyen Friendship Village arbejder børn i dybeste stilhed ved skolebordene. De klipper spraglede blomster af silkepapir uden at sige et ord. Ind imellem skubber de lidt til hinanden og gør tegn. Børnene er døvstumme.

I en klasse længere nede ad gangen er der råben og skrig. En lille spinkel lærerinde har sit hyr med at få ørenlyd. En pige synger højt og skingert, selv om det ikke er en sangtime. Pigen ligner et barn på seks. Hun er 19 år gammel.

Under et tæppe i et værelse i en etage ovenover ligger et lille forkrøblet væsen på en madras og hviler sig. Det er en pige. Hun er 21, men er på størrelse med et barn på 6-7 år, og hendes lemmer er deforme.

De handicappede børn og unge her i The Friendship Village uden for Hanoi er heldige. Som nogle af de få Agent

» BØRNENE I Friendship Village får hjælp af krigsveteraner.

Foto: Ulla Skovsbøl

Orange-skadede børn i Vietnam får de tilbud om lægehjælp, skolegang og uddannelse. Børnebyen er blevet til på initiativ af den amerikanske krigsveteran George Mizo og drives nu i af amerikanske og vietnamesiske krigsveteraner i fællesskab.

Læs mere om børnebyen på www.vietnamfriendship.org/wordpress

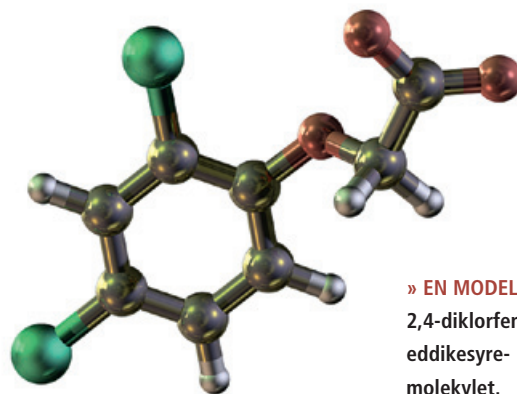
■ Ulla Skovsbøl har besøgt Vietnam i 2002 og 2005 for at samle materiale til to radioprogrammer om Agent Orange, som har været bragt af DR i Miljømagasinet på P1

AGENT ORANGE

Et sprøjtemiddel, der får planter til at tabe bladene.

- Brugt af amerikanerne til afløvning træer i Vietnam, for at hindre guerillaen i at skjule sig i junglen.
- Aktivstofferne er 2,4,5-triklorfenoxy-eddikesyre og 2,4-diklorfenoxy-eddikesyre.
- Agent Oranges aktivstoffer har været brugt i sprøjtemidler verden over, også i Danmark.
- Fremstillet af bl.a. Monsanto og Dow Chemicals.
- Dioxin i Agent Orange var et biprodukt opstået under fremstilling, ikke aktivstoffet.

DIOXIN er en samlebetegnelse for en gruppe klorholdige miljøgifte, som dannes under forbrænding af organisk materiale, når der er klor til stede. Dioxin er meget skadelig for mennesker selv i små doser. Dioxinpåvirkning kan føre til kræft, reproduktions- og hormonforstyrrelser, fosterskader, nedsat immunforsvar og skader på nervesystemet. Dioxin hører til blandt de stoffer, som i dag er omfattet af FN's Stockholmkonvention om særligt farlige og svært nedbrydelige miljøgifte.

» EN MODEL af 2,4-diklorfenoxy-eddikesyre-molekylet.

Det skal kunne betale sig at

AF NIELS BOEL,
GUATEMALA

Lianerne snor sig om træerne. Deres frugter er de eftertragtede pebre, som giver sort og hvidt peber ved middagsborde.

Af de andre landsbyboere kaldes Francisco Antonio López "el chico pimienta", peberdrengen. Sammen med sin familie har han de seneste år dyrket lianer med peber i skoven. Peberdrengen viser stolt sine træer med lianer med sort peber frem. De hele peberfrugter eksporteres gennem nabolandet Belize på den anden side af havnebyen Puerto Barrios og den mangrovebevoksede bugt. På længere sigt ønsker peberdrengen at anskaffe sig en mølle, så han selv kan kværne peberfrugterne. Han bruger kun organiske pesticider og gødning, fortæller han.

Projektet med sort peber støttes af Fundaeco. Det er en af Guatemalas største miljøorganisationer, som siden 1990 har arbejdet for bæredygtig brug af jorden og som støttes af Danidas miljøprogram for Mellemamerika. Landsbyer i San Gil ved Guatemalas caribiske kyst producerer foreløbig 60 hektar med peber. Det er meningen, at

denne produktion med tiden skal udvides til 250 hektar.

Økonomisk incitament til skovbevaring

Støtten til peberproduktion i San Gil er et eksempel på en bæredygtig udnyttelse af skoven. Projektet skal give en lokalbefolkning i et område truet af afskovning et incitament til at bevare skoven. En række andre typer projekter med bæredygtig skovudnyttelse skal medvirke til at nedbringe afskovning i områder, hvor skoven svinder med 2,5 % om året.

Fundaeco støtter projekter på Guatemalas kyst, der fungerer som forløbere for det såkaldte REDD-initiativ, der er på tegnebrættet som en del af de internationale klima-forhandlinger. FN-initiativet er ikke forhandlet på plads endnu, men det skal begrænse afskovning og nedbrydning af skove og dermed afhjælpe den globale opvarmning. Fældning af tropisk regnskov repræsenterer 18 % af verdens udslip af drivhusgasser. Der er diskussion, om hvorvidt REDD-initiativet blot skal være en international støtte til skovbeskyttelse. Alternativt kan programmet kobles til CO₂-kvotemarkedet for rettigheder til CO₂-udledning, så ejere af skov kan købe og sælge certifikater, som attesterer, at de har bevaret skovarealer.

– Vi er i Fundaeco meget glade for at støtte produktion af sort peber i regnskovens-

området, fortæller lederen af Fundaeco, Marco Cerezo. Den store fordel er, at efterspørgslen efter dette produkt er større end udbuddet. Og så er det ikke forgængeligt – i modsætning til andre frugter.

Hver lian kan høstes to gange om året. Peber vokser på lianer, som kan sno sig om hvilket som helst træ. Projektet har derfor medvirket til nyplantning af skov.

For peberdrengen har peberlianerne bragt velstand. Alle hans ni børn har gået i skole, og de ældste er gået videre med deres studier eller er i arbejde.

Pres på skoven

Peberprojektet er blot et eksempel på de produktive projekter, Fundaeco støtter og som i samspil med en kompensation under en REDD-ordning, skal give et bedre økonomisk udbytte for lokalbefolkningen end aktiviteter, der ødelægger skoven som eksempelvis træhugst eller kvægavl. Af andre støttede projekter kan nævnes en familievirksomhed, der fremstiller saft af sukkerrør, en gruppe indianske kvinders salg af kunsthåndværk i træ og projekter med økoturisme.

– For os er REDD+ projekter ikke et universalmiddel til at redde skoven, fortæller Marco Cerezo. Det er blot endnu et redskab – som i samspil med andre – skal medvirke til at bevare regnskoven i

GUATEMALA Regnskoven reddes bedst, hvis det kan betale sig. Det er den enkle filosofi bag Fundaeco, en af Guatemalas førende miljøorganisationer. Lokalbefolkningen skal bringes til at udnytte skoven på bæredygtig vis, så det ganske enkelt ville være en økonomisk fejlkalkule at fælde den. Vejen frem er en kombination af produktive projekter og CO₂-kvoter for skovbevarelse.

redde regnskoven

Guatemala. Af andre initiativer nævner Cerezo hans organisations bestræbelser på at skabe flere naturparker i landet, og på at få staten til at ansætte flere skovfogeder.

“ Vi indianere ønsker at efterlade skoven til vores børn.

Julio Choque

Et olierør fra det franske olieselskab Perenco løber langs jordvejen ved den caribiske kyst og vidner om mange års rovdrift på områdets naturressourcer. I dag er det ikke kun mineselskaber, anlæg af veje og olieselskaber, som truer skoven. Der er mange drivkræfter bag den fortsatte afskovning i området, fortæller Marco Cerezo fra Fundaeco.

Guatemalas caribiske kyst har også været ramt af klimaændringerne i form af ekstreme vejrfænomener. Området er som noget helt uhørt gentagne gange blevet ramt af koldfront, hvorefter høsten er slået fejl. Voldsomme storme har væltet mange træer.

I modsætning til andre lande i regionen er der fortsat en voldsom befolkningstilvækst i Guatemala. En uhyre ulige jordfordeling og udvidelse af de jordarealer, der bruges til kvægavl og afrikanske oliepalmer, betyder, at den fattige lokalbefolkning må søge stadig længere ind i skoven for at dyrke basisfødevarer. Selv om Guatemala slet ikke hører til verdens fattigste lande, er kronisk underernæring mere udbredt her end noget andet sted, når der ses bort fra bl.a. nogle lande i det tropiske Afrika.

Fundaeco støtter lokalbefolkningens bestræbelser på at få skøder på jorden. Samtidig er en vigtig del af Fundaecos arbejde undervisning i viden om skovens værdi. Men også familieplanlægning til områdets kvinder er på programmet.

Mange års kamp for skoven

Santa Cruz-bjergene strækker sig over det grønne landskab 60 km inde i landet. Gennem 20 år har beboerne i landsbyerne her kæmpet for at bevare deres skov, opnå skøder på deres jord og holde tømmerselskaber og forurenende mineselskaber ude af området.

Julio Choque tilhører som de andre indbyggere i området det indianske folk q'eqchi. Han fortæller, at REDD-projekterne for indianerne i området blot er et nyt instrument i en mangeårig kamp for at bevare skoven:

– Vi indianere ønsker at efterlade skoven til vores børn.

En stor del af jorden tilhører store jordbesidder, og q'eqchi-indianerne må tilbyde deres arbejdskraft til godserne og palmeplantagerne.

Skoven i Sierra Cruz-bjergkæde er truet af bl.a. store selskaber, som planter oliepalmer, som skal sikre brændstof til bl.a. Vestens enorme bilpark. Palmetræerne fortrænger de lokale bønders subsistensbrug, hvilket betyder, at de små bønder rydder mere skov for at få plads til deres majs og bønner.

Fundaeco støtter bønderne i området i at dyrke planten xate, som bruges som udsmykningsplante. Planten er bl.a. efterspurgt på markeder i USA og Holland. Produktionen af xate er en bæredygtig skovproduktion, som ikke forurenar og sikrer en bevarelse af regnskoven.

Julio Choque hilser projektet med xate- dyrkning velkommen: Det giver bedre mulighed for, at vi kan arbejde på vores egne betingelser uden at rydde mere skov, siger han.

I forhold til andre af skovens produkter er xate meget funktionel, fordi det ikke rådner hurtigt. Under kølig opbevaring kan planten bevares op til 35 dage, forklarer han.

■ Rejsen til Guatemala var støttet af Danidas Oplysningsbevilling

Fremtiden er grå for det grønne kontinent

GUATEMALA Latinamerika er rig på naturressourcer. Halvdelen af klodens biodiversitet og en fjerdedel af skovene finder man her. Men skovene trues ikke kun af sojmarker, mine- og olieudvinding. Regnskove må vige pladsen for plantager, der kan levere biobrændstof. Trods stor økonomisk fremgang de seneste ti år er fremtiden grå for det grønne kontinent.

AF NIELS BOEL

Mændene har bredskyggede hatte og mange kvinder bærer farvestrålende indianske klædedragter. På bannere står der: "Jorden er vores mor" eller "Nej til minedrift". Demonstranterne i Guatemalas hovedstad protesterer mod guldmineselskabet Goldcorp.

– Vores vandressourcer er forurenede, forklarer en af demonstranterne, en indianer fra mam-folket, der hedder Eugenio Rodríguez. Goldcorp har tjent 8,5 mia. kr. på minen siden 2004, og har kun betalt 1 % i skat.

Lignende demonstrationer finder sted overalt i Latinamerika. Et tilbagevendende tema er frygt for at miste adgang til land og rent vand på grund af minedrift eller udvinding af olie eller vandkraft. I Argentina blev flere sårede for nylig, da politiet hindrede en blokering af landets største mine. I Peru sidder en borgmester i fængsel, fordi

han gik i spidsen for demonstrationer mod udvinding af guld i Espinar-provinsen.

De mange protester peger på, at kontinentets satsning på udvinding af naturressourcer som motor for vækst, hverken er miljømæssig eller social holdbar. En rapport udgivet af Verdensbanken op til mødet i Rio peger på, at det heller ikke i økonomisk henseende er en bæredygtig strategi. Ændres kursen ikke i mere bæredygtig retning, vil en stor del af ressourcerne være opbrugt om 15 - 20 år, fastslår rapporten.

Landskaber som åbne sår

Halvdelen af verdens mineinvesteringer går til Latinamerika. Mineselskaber sætter deres præg på landskaber, der undertiden ligner åbne sår med slaggebjerg og enorme bunker af svovlkis – svovl blandet op med metal. Mineaffald er en tikkende bombe under folkesundhed og landbrug.

I Perus Amazon-jungleprovins Madre de Dios søger tusindvis af lykkejægere efter guld i små floder, som løber ud i Amazonas. Kviksølv, der anvendes til at udvinde guld, dumpes i vandløb. Floder er nærmest omdannet til giftige mudderveje.

I Ecuador blev verdens fjerdestørste olie-selskab Chevron (tidligere Texaco) sidste år idømt en bøde på 54 mia. kr. for at udlede 400 mio. tønder spildevand i kredsløbet i Amazon-junglens økosystem. Selskabet nægter at betale bøden.

Høje vækstrater

Der er de sidste 10 år sket en imponerende økonomisk fremgang i Latinamerika. Men fremgangen baseres på eksport af olie og mineraler.

Centrum-venstre regeringer er kommet til magten i de fleste lande. Men ganske som forgængerne satser de på eksport af råstoffer. Den bolivianske økonom Gustavo Medeiros forklarer: – Regeringerne har brug for kapital til at indfri deres sociale løfter.

“Kviksølv, der anvendes til at udvinde guld, dumpes i vandløb. Floder er nærmest omdannet til giftige mudderveje.

Latinamerika kaldes det grønne kontinent, idet regionen rummer en fjerdedel af verdens skove og halvdelen af biodiversiteten. Men det er også hjemsted for en stor andel af verdens naturgas, olie og mineraler.

Skovene trues ikke kun af udvidede sojmarker, voksende kvægbestand, tømmerselskaber og mine- og olieudvinding, men også af jagten efter nye energikilder. Regnskov viger for plantager med afrikanske oliepalmer, der leverer biobrændsel. Floder tørrer ind ved etablering af vanddæmninger.

Den voksende miljøbevægelse sætter miljø på dagsordenen. Der er dømt kamp til stregen. For to uger siden nedlagde Brasiliens præsident Dilma Rousseff veto mod dele af en ny skovlov, som ville have banet vej for omfattende skovrydninger i Amazonas. Takket være fornyet politisk vilje og teknologi som satellitovervågning er væksten i skovrydning aftaget. Men en magtfuld landbrugslobby vil udhule eksisterende beskyttelse.

Retorik er ikke nok

”Moder Jord” optræder højstemt i nye grundlove i Ecuador og Bolivia. Men erklæringer er ikke garanti for miljøindsats. I Ecuadors bjerge er der planlagt mineaktiviteter, som vil forurene vandkilder, der forsyner kystbyer med vand og mod øst løber ud i Amazon-floden. Bolivias rege-

» **LATINAMERIKANSKE KVINDER** forsøger at skaffe sig et levebrød ved at sælge kunsthåndværk.

ring har igangsat projekter med udvinding af naturressourcer, uden den forudgående høring af berørte indianske folk, som kræves af internationale konventioner. I Peru vandt Ollanta Humala præsidentvalget på et miljøvenligt program, men han slår ned på demonstrationer mod minedrift.

Regeringerne er dog ofte nødt til at tage en voksende miljøbevidsthed alvorligt. I Bolivia pressede en protestmarch regering-

gen til at opgive anlæg af en vej gennem et indiansk territorium. I La Rioja-provinsen i Argentina tvang indbyggeres vejspærringer et mineselskab væk.

Et meget forandret Latinamerika tog imod til Rio+20. Mens Latinamerika for 20 år siden var på vej ud af skyggen fra 70'erne og 80'ernes bestialske diktaturer – der ofte var i parløb med USA – har landene i dag mere selvstændige regeringer med egne vækst-

politiske dagsordner. Men også befolkninger, som har glemt at bøje nakken, og for hvem bæredygtighed ikke er en abstrakt størrelse, men ofte en kamp for overlevelse.

■ Niels Boel er journalist og forfatter. Han har boet en årrække i Latinamerika. Har tilrettelagt flere dokumentarfilm. I december 2010 udgav han sammen med Finn Rasmussen bogen „Det Nye Latinamerika“.

Unikt vandsystem på Vestbredden ø

VANDSYSTEM Den palæstinensiske landsby Battir har forgæves forsøgt at få et flere tusind år gammelt, bæredygtigt vandingsystem anerkendt som UNESCO kulturarv. Nu risikerer det at blive ødelagt af det israelske sikkerhedshegn.

AF HANNE FOIGHEL

Med hænderne fulde af tomme plastikdunke bliver børnene i den palæstinensiske landsby Battir jævnligt sendt efter vand ved en af byens syv kilder. Vandet plasker ufortrødent hele året ned i en stor marmorkumme og derfra videre ud i en sindrig labyrint af åbne kanaler omkring den lille by på Vestbredden få kilometer sydøst for Jerusalem. Her er vandet gennem flere tusinde år blevet kanaliseret ud til grøntsagsmarkerne på fine smalle terrasser, der er bygget op sten på sten, så langt øjet rækker.

Vandingssystemet i Battir har været brugt af kanaanæerne og romerne, muligvis engang af jøderne og i de seneste mange hundrede år af palæstinenserne, og for de knap 6.000 indbyggere er vandet fra kilderne et vigtigt supplement til det kommunale vand, som kun strømmer i hanerne én dag om ugen.

Der er imidlertid ikke alene tale om vel-fungerende vandforsyning i en region, hvor der er kamp om de knappe vandressourcer, men også om gammel kulturarv. Men nu trues denne arv af den såkaldte sikkerhedsbarriere, som de israelske forsvarsministerium opfører mellem Israel og Palæstina. Står det til de israelske myndigheder, kommer et elektronisk overvåget hegn med pigtrådsruller og patruljevej til at skille Battirs marker fra kilderne og ødelægge det årtusindgamle system.

Appel om beskyttelse

Battir har appelleret til den israelske

højesteret om at skåne de gamle terrasser, og senest har byen også forsøgt at få FN's kulturorganisation, UNESCO, til at optage vandingsystemet på listen over verdens kulturarv i overhængende fare. Indtil videre har begge dele dog været forgæves, selv om det gamle system er unikt.

– Der har været lignede systemer med terrasser og åbne kanaler mange andre steder i Israel og Palæstina, men de er alle blevet ødelagt. Battir er det eneste sted, man stadig kan se terrasselandsbruget vandet efter de gamle principper, forklarer Mohammed Obidallah.

Obidallah har studeret økologi og vandadministration i Tyskland og er netop vendt hjem til sin landsby som administrator af den palæstinensiske del af projektet *Gode Vandnaboer* for NGO'en *Klodens Venner* i Mellemøsten og for den palæstinensiske Vand- og Miljøudviklingsorganisation.

Han påpeger, at det gamle bevaringsværdige vandingsystem er essentielt for byen, ikke kun på grund af landbrugets vandingsbehov, men også fordi det har potentiale som grøn turistattraktion.

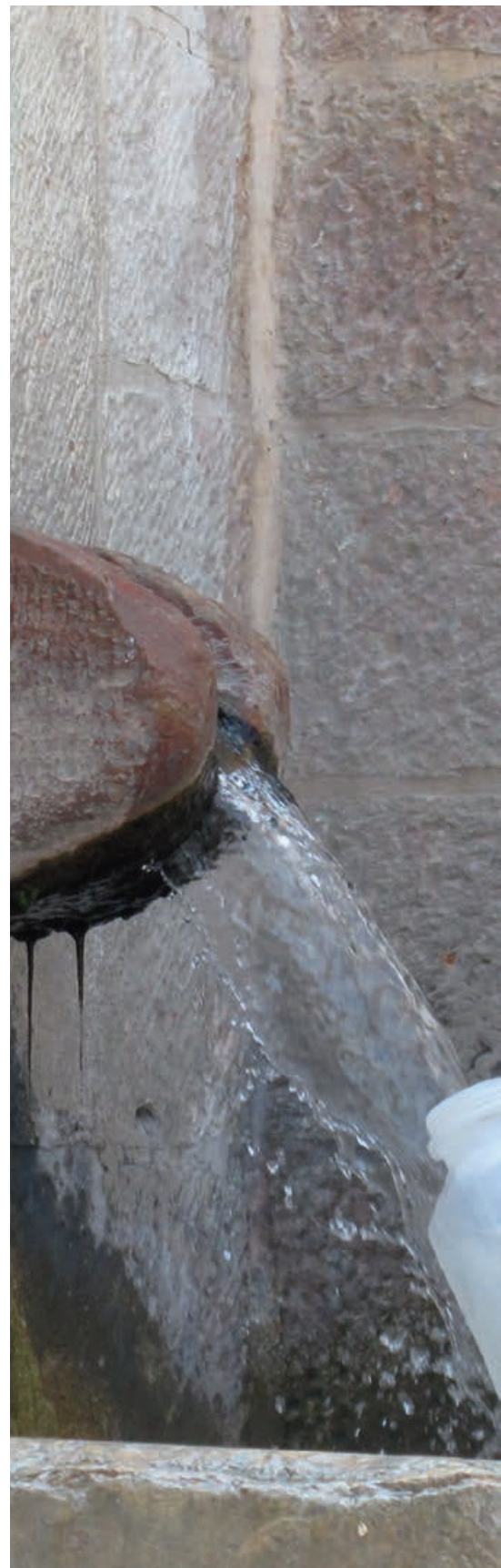
– Landbruget giver ikke længere den fornødne indtjening, så vi er nødt til at tænke i at bruge landskabet og miljøet på en ny måde i grøn turisme. I Battir vil økoturisme kunne indbringe landsbyboerne tretten gange så meget som landbrug, siger han.

– Det er dermed en vigtig turistattraktion og en stor indtægtskilde for lokalsamfundet, som vi nu går glip af.

Med en mur af beton og ståltråd mellem kilderne og markerne vil

» **LILLEBROR HENTER** vand ved Battirs centrale kilde. Vandet strømmer konstant hele året, og når vandforsyningen til husene standser, bliver landsbyens børn sendt afsted med plastikdunke for at hente kildevand.

delægges af Israels sikkerhedshegn

Foto: Adam Brühmann

KAMPEN OM VANDET

Adgang til vand er en væsentlig del af konflikten i Mellemøsten

- Vand er mange steder i verden en knap og kostbar ressource, som giver anledning til politiske konflikter.

- I Mellemøsten er vandmangel et presserende problem, som er blevet forværret af tørke i de seneste år. Kampen om vandet spiller en væsentlig rolle i konflikterne mellem Israel og Palæstina.

- Konflikten om sikkerhedshegnet og det unikke gamle vandingsystem i Battir er specielt, fordi det involverer en historisk arv, men overordnet set handler konflikterne slet og ret om adgang og ret til at bruge vandet.

ADGANG TIL RENT DRILLEVAND

(udover flaskevand og vandvogn)
Israel: 100 pct. af befolkningen
De besatte områder: 85 pct.
Verden: 86 pct. (*UN Water, 2012*)

Husholdninger:

Israellerne har regionens suverænt største vandforbrug: 102 liter pr. indbygger til hushold-

ning. Palæstinenserne på Vestbredden og i Gaza bruger i gennemsnit 54 liter (*FAO, 2009*).

Landbrugsvand:

Ideologisk set har opdyrkning og forgrønnelse af det gule tørre land altid spillet en stor rolle for Israel. Landbruget lægger beslag på 57,78 pct. af vandforbruget. I de palæstinensiske områder er det 45 pct. (*UN Water, 2012*).

Overfladevand i området:

Tiberiasøen og Jordanfloden med tilløb fra Golanhøjderne i grænselandet mellem Israel, Syrien og Jordan.

Grundvand i området:

Kystbassinet i Israel og Bjergbassinet under Karmelbjergene. Kystbassinet kan kun delvist udnyttes på grund forurening og risiko for indtrængende saltvand. Langt de største vandressourcer befinder sig under det palæstinensiske område på Vestbredden og forsynes af regnfald på vestsiden af bjergene. I henhold til Osloaftalen fra 1995 kontrollerer Israel størstedelen vandressourcerne i Bjergbassinets.

Foto: Adam Brühmann

» **LANDSBYEN BATTIRS** huse kliner sig op ad bjerget. I forgrunden – under hovedvejen – ses de tusinde år gamle landbrugs terrasser.

« muligheden for turisme gå tabt. Vandingeniører og økologer advarer om, at intensivt hegnsbyggeri og beton gravet metervis ned i undergrunden med tungt graveudstyr så tæt på de gamle terrasser og vandingsanlæg vil gøre ubodelig skade på det enestående vandingsanlæg.

Gammel aftale undermineres

Mange palæstinensiske landsbyer langs den grønne linje – våbenhvilelinjen mellem Israel og Jordan, som blev fastlagt i Rhodosaftalen i 1949 – har mistet deres jorde på grund af den israelske sikkerhedsbarriere. Men landsbyboerne i Battir er i en særligt penibel situation, fordi de marker, som bliver vandet af det gamle system, ligger i Israel.

Lige neden for byen går jernbanen mellem Jerusalem og Tel Aviv, og da Rhodos-aftalen blev indgået, foreslog israelerne en aftale med indbyggerne i Battir om, at hvis de lovede ikke at angribe jernbanen, så kunne de blive

» **DE ISRAELSKES statsbaners spor løber i dalen nedenfor Battir og markerer 1948-våbenhvilelinjen mellem Jordan og Israel. Sporene slår en elegant bue udenom en bjergknold, hvor adskillige af Battirs familier ejer jorde. Dette er det eneste sted langs våbenhvilelinjen, hvor den israelske regering efter 1948 tillod palæstinensere at krydse linien for at dyrke deres jorde til gengæld om et løfte – der er blevet holdt i over 60 år – om at landsbyen ikke angreb hverken tog eller spor.**

ved med at dyrke deres jord, selvom den lå i Israel. Det har fungeret indtil nu.

– Battir fik en helt særlig status under våbenhvileforhandlingerne i 1949, for dengang var der plads til kreative løsninger, forklarer Michel Nasser, der er direktør for Battir's Økomuseum, det første af sin art i Palæstina.

– Trods krige og intifadaer er der aldrig nogensinde blevet kastet så meget som en sten fra Battir. Og det til trods for at

landsbyens drengeskole ligger helt nede i dalen klods op ad jernbanesporene. Det er sådan vores børn er blevet opdraget, siger han.

Derfor er Battirs indbyggere uforstående overfor Israels plan om at bygge sit sikkerhedshegn helt tæt op ad jernbanen og dermed skille landsbyboerne fra deres jorde på den anden side.

Afslag fra UNESCO

Med udgangspunkt i Rhodosaftalen har Battir taget hegnsbyggeriet til den israelske højesteret. Det seneste retsmøde var i februar i år og der er endnu ingen dato for en afgørelse, men en anerkendelse som verdenskulturarv kunne have fremmet sagen.

I oktober 2011 gjorde UNESCO sig bemærket som den første FN organisation, der anerkendte Palæstina trods USA's modstand. Det har kostet organisationen en femtedel af budgettet, fordi USA trak sin økonomiske støtte på 70 millioner dollar tilbage, og Battir har derfor sat sin lid til UNESCO.

Men ved UNESCO-mødet i St. Petersborg i Rusland i juni, gik det ikke som palæstinenserne håbede: Fødselskirken i Betlehem fik ja til sin ansøgning med støtte fra alverdens kirkeledere, ortodokse katolske og orientalske. Battir blev derimod ikke anerkendt som bevaringsværdig verdenskulturarv, og dermed er det gamle vandingsystems skæbne fortsat yderst uvis.

■ Hanne Foighel er mellemøstskender og freelancejournalist. Artiklen bygger på et indslag i Orientering på P1 og er efter aftale bearbejdet til Global Økologi af Ulla Skovsbøl.

Humlebieerne lægger en ny dimension ind i vores sind

Bo Lille er digter og forfatter. Digtet er fra hans nye digtsamling "For dvælesjæle – Haiku til almen vederkvægelse" (mellemsgaard 2012)

Randzoner skal skabe balance

– Min vision er en grøn omstilling, der skal begrave modsætningen mellem erhverv og miljø. Randzonerne er et vigtigt skridt for at skabe den balance mellem natur og landbrug, vi har brug for i Danmark, skriver Mette Gjerskov.

Den 1. september trådte randzonenloven i kraft. Et vigtigt skridt, når det handler om at beskytte vores vandmiljø og skabe bedre balance mellem natur og landbrug. Så simpelt kan det siges. Alligevel har debatten handlet om meget andet.

Mange landmænd har været kritiske fra starten, og de borgerlige politikere har haft travlt med at løbe fra ansvaret og forplumre diskussionen. Politikerne fra V, K og DF vedtog selv den oprindelige lov, men mener nu pludselig, at vi har et endnu bedre redskab.

Men landbrugets kvælstofudledning skal ned med 9.000 ton inden 2015. Det er et helt centralt vilkår i de vand- og naturplaner, som regeringen har vedtaget og sendt til EU-Kommissionen. Hvis ikke randzonerne skal bidrage til det, skal vi tage andre og mindre præcise midler i brug. Midler der samtidig vil være dyrere og uden kompensation til landmændene. Vi kan ikke bare stoppe op og vente og se, hvad fremtiden bringer.

Danmark er bundet af EU's vandrammedirektiv, og vores egne mål om at være et grønt samfund, der passer på vores vandmiljø. Det kan hverken landmænd eller borgerlige politikere komme udenom.

Randzoner er det mest omkostningseffektive redskab, vi har til at nedsætte ud-

AKTUEL KOMMENTAR

Af Mette Gjerskov,
fødevareminister (S)

ledningen af sprøjtegift, kvælstof og fosfor til vores vandmiljø på en gang. Selvom effekten i forhold til fosfor er mindre, end vi først antog.

Kampen for vandmiljøet fortsætter

Det har været fremme i debatten, at man kan lave en miljøindsats, der er mere målrettet, så man slår ned på de marker, hvor det ser værst ud for miljøet. Senest har en rapport fra Niras været meget omtalt. Rapporten ligger i tråd med det, mange andre forskere arbejder på, men det er altså ikke klar til at føre ud i livet endnu. Det har jeg fået en meget klar melding om fra Miljøministeriet, der har udarbejdet rapporten sammen med Niras.

Ingen lov er ufejlbarlig, og heller ikke randzonerne er perfekte. Derfor slutter kampen for vores vandmiljø naturligvis heller ikke her. Desværre satte den tidligere VK-regering os bagud på point fra start, da

den nølede med at få iværksat det vandrammedirektiv, som EU har vedtaget.

Derfor er en betydelig del af den nødvendige indsats udskudt til 2016. Her får vi brug for ny viden og nye metoder, når de næste skridt skal tages. Det ændrer dog ikke ved, at vi har brug for handling her og nu, og her og nu er der ikke noget mere effektivt til prisen end randzonerne.

Vandmiljøet kan ikke vente længere

Vandmiljøet kan ikke vente længere, og vi har brug for politikere, der tager ansvar for både naturen og landbruget. Det er en fejltagelse, hvis man tror, man kan hjælpe landbruget ved at bekriige randzonerne, for erhvervets overlevelse er afhængig af dets evne til at omstille sig og blive grønnere.

Hvis Danmark skal være et landbrugsland i fremtiden, er vi bundet til at finde en bedre balance mellem erhverv og natur. Både fordi naturen er forudsætningen for landbrugets virke, men også fordi, det er den grønne førertrøje, der bliver Danmarks chance i den globale konkurrence.

Danmark vinder ikke ved at konkurrere på dårlige arbejdsvilkår eller lave miljøkrav, sådan er det inden for alle sektorer. Landbruget er ingen undtagelse. Vi vinder på at gå foran, og være de bedste og mest grønne.

Min vision er en grøn omstilling, der skal begrave modsætningen mellem erhverv og miljø. Randzonerne er et vigtigt skridt for at skabe den balance mellem natur og landbrug vi har brug for i Danmark, men det er ikke det sidste.

“ Mange har været ude og definere mig som et fugleskræmsel af en eller anden karakter. Og miljøjournalister – og det gælder også resten af verden – er jo ikke kendt for at være så objektive og upartiske som Christiansborg-journalister. De har ikke altid den holdning, at man skal forsøge at belyse alle sider af en sag.

Bjørn Lomborg, direktør for Copenhagen Concensus Center i Weekendavisen

Vi har svært at opføre os klima-venligt

ANMELDELSE Hvorfor gør vi så lidt ved klimaproblemerne? Tidsskriftet Dansk Sociologi diskuterer i et tema-nummer hvorfor og forsøger at finde en forklaring.

AF KATRINE VESTERMARK KØBER

De fleste danskere erkender, at klimaforandringerne er menneskeskabte, og at det vil få negative konsekvenser for den verden, vi lever i. De fleste af os erkender også, at vi med vores blotte livsstil udleder urimelige mængder af CO₂ og efterlader et al for stort klimaaftryk. Men selv med den viden fortsætter vi vores forbrug og livsstil.

I dette nummer af Dansk Sociologi behandles temaet klimasociologi, og der diskuteres, hvorvidt sociologien kan tilbyde forklaringer på, hvordan vi mennesker lever med klimaforandringer. I et "Et nyt klima for sociologien?" påpeges det, at klimaforandringer kan blive katalysator for en genopfindelse af sociologien. Og det initiativ må bestemt hilses velkommen. Som det fremhæves, er det trods alt også almindelige mennesker, der skal leve med klimaproblemerne, og som i sidste ende må være med til at skabe en klimavenlig fremtid.

Artiklen "Borgernes stemmer i klimadebatten" handler om World Wide Views-arrangementet, hvor almindelige borgere diskuterede klimaproblematikker. Analysen viser bl.a., at formen med deliberativt demokrati virkede, da deltagerne oplevede gode diskussioner, hvor de følte sig hørt og fik større indsigt i problemstillingerne. Desværre må der konstateres, at politikkerne ikke efterlevede borgernes ønske om at vedtage ansvarlige løsninger.

I forsøget på at forstå, hvorfor vi mennesker har så svært ved at ændre handlingsmønstre i en mere klimavenlig retning, er særlig artiklen "For klimaets skyld" interessant. Udgangspunktet er en udtrykt vilje til forandring hos danske unge og deres problemer med at finde ud af, hvad de skal gøre ved det. Det konkluderes, at flere forskellige forklaringsteorier er nødvendige for at forstå de unges adfærd. For eksempel er det i nogen tilfælde givtigt at anskue handle-mønstrene ud fra habituelle forklaringer, når det at slukke lyset efter sig eller lade det være tændt ligger så dybt i den enkeltes hverdagspraksis.

Andre gange er det strukturelle forklaringer som begrænset offentlige transportmuligheder, der gør, at individer vælger privatbilisme.

Det er spændende læsning, selv for en ikke-sociolog, og jeg tror bestemt sociologien kan tilbyde forklaringer på, hvordan vi lever med klimaforandringer. Positivt er det, at mange gerne vil handle klimavenligt. Den store udfordring bliver som sædvanlig at omsætte vilje til handling.

Dansk Sociologi. Tema: Klimasociologi, nr. 1, 23. årg. April 2012. Tidsskrift udgivet af Dansk Sociologforening.

■ Katrine Vestermark Køber er med i redaktionen for Global Økologi

Foto: Carsten Ingemann

» PIA WIBERG er formand for DANSKE ARK og optaget af miljø og bæredygtigt byggeri.

Fødselar donerer gaver til rådet

» Arkitekternes formand, Pia Wiberg, der siden 2007 har været formand for DANSKE ARK, inviterede i august til fødselsdags-reception og opfordrede samtidig gæster, der ville give en gave, til i stedet at donere et beløb til Det Økologiske Råd.

Vi skal ikke lægge skjul på, at vi synes, det er en udsædvanlig god idé, som er værd at viderebringe til inspiration for andre. Selv om vi normalt ikke bringer fødselsdagsomtaler, gør vi derfor gerne en undtagelse i dette tilfælde.

Det Økologiske Råd siger tusind tak og ønsker hjerteligt tillykke med fødselsdagen. *gb*

Luftforurening i lufthavne

» Luftforurening med ultrafine partikler i lufthavne er et overset arbejdsmiljøproblem. Endnu et kræfttilfælde er nu anerkendt i Københavns Lufthavn. På globalt plan kan forureningen påvirke op mod en million ansatte. Det Økologiske Råd har i samarbejde med 3F Kastrup offentliggjort verdens første publikation, der dokumenterer medarbejdernes eksponering for luftforurening i lufthavne.

Nyt landbrugsprojekt fra Velux-fondene

» Velux-fondene har bevilget 4,5 mio. kr til et tre-årigt projekt ledet af Det Økologiske Råd, bistået af Fødevarerøkonomisk Institut, KU v. Alex Dubgaard, og Det Jordbrugsfaglige Fakultet, AU v. Tommy Dalsgaard. Projektet skal bidrage til at skabe nye visioner og pejlemærker for fremtidens landbrug – primært i Danmark, men også i EU. Vi vil bidrage med analyser, scenarier og politikforslag, som kan inspirere og anvendes af borgere, fagfolk, landbruget, NGO'er og politiske aktører. Baseret på modeller vil vi analysere landbrugets udfordringer og angive løsninger, der både reducerer belastningen af klima, natur og miljø. Samtidig skal hensyn til fødevarerforsyning og produktion af vedvarende energi tilgodeses. Vi vil via projektet kunne uddybe de input, som vi allerede er i gang med at levere til regeringens Natur- og Landbrugskommission. Endelig vil vi udforme forslag til ændringer af EU's fælles landbrugspolitik (CAP'en), så denne kommer til at understøtte et mere bæredygtigt landbrug

Erhvervspanelet for Grøn Omstilling

» Christian Ege, Det Økologiske Råd repræsenterer 92-gruppen (paraply for 21 miljø- og udviklingsorganisationer) i dette panel, som er nedsat af miljøminister Ida Auken. Det består af repræsentanter for erhvervslivet, fagbevægelsen, universiteterne, Miljøministeriet samt to fra de grønne organisationer. Panelet skal inden oktober i år komme med råd om, hvordan der kan skabes flere job i forbindelse med grøn omstilling. Vi har bl.a. bidraget med oplæg om grønne skatteomlægninger i Danmark og i EU.

Foto: René Strandbygaard

Bedre kollektiv trafik og cykling

» Det Økologiske Råd har lavet et grundigt notat med et bud på, hvordan den kollektive trafik og forholdene for cyklister skulle forbedres for at forberede fremtidige indgreb til begrænsning af biltrafikken. Det følger op på aftalen fra foråret mellem regeringen, Enhedslisten og Dansk Folkeparti om at give 500 mio. kr/år til forbedring af den kollektive trafik og 500 mio. kr/år til at sænke taksterne. DØRs notat blev yderligere aktuelt, da det sidst i juli kom frem, at fornyelsen af togenes signalanlæg ser ud til at blive fem mia. kr. billigere, end hvad der blev afsat i trafikforliget i 2009. Disse penge bør naturligvis anvendes på tiltrængt forbedring af den kollektive trafik. Notatet kan ses på www.ecocouncil.dk.

Natur- og Landbrugskommissionen

» Det Økologiske Råd er repræsenteret i en følgegruppe til regeringens Natur- og Landbrugskommission. Vi har sammen med Forbrugerrådet leveret en kort vision til kommissionen for, hvordan dansk landbrug kunne udvikles, så belastningen af omgivelserne blev reduceret i form af både kvælstof- og pesticidreduktion, flere naturarealer og lavere udslip af klimagasser. Visionen kan ses på www.ecocouncil.dk.

Sommerhuskommuner vil høste energibesparelser

» Hæftet om energiforbedringer i sommerhuse er nu blevet genoptrykt i 23.000 eksemplarer, efter at de første godt 10.000 stk. blev afsat på få måneder. Successen skyldes især et formidlings samarbejde med en lang række kommuner. Kommunerne formidler bl.a. hæftet via grundejerforeninger, turistkontorer og udlejningsbureauer

samt på messer. I Aalborg Kommune påtænker VisitAalborg at uddele hæftet i forbindelse med et større projekt om energiforbedringer af de ca. 6.500 sommerhuse i området ved Hals. Vi har også formidlet hæftet til lokale afdelinger af Energigtjenesten, Fritidshusejernes Landsforening, og ikke mindst via installatørens brancheorganisation Tekniq, via websiden Ren1ergi.dk, samt Dansk Byggeris underafdeling VE-Byg.

”Call for action” Nanoprodukter

» Vi har nu færdiggjort det andet af tre ”call for action papers”, som laves inden for projektet om farlige kemikalier i Danmark og EU, som støttes af Velux-fondene og udføres af Det Økologiske Råd, DTU og RUC. I dette papir foreslås bl.a., at EU skal lave en særskilt lovgivning om nanoprodukter, da de ikke reguleres effektivt under EU's generelle kemikalielovgivning, REACH. Det skyldes bl.a., at nanoprodukter pga. deres ringe størrelse som regel markedsføres i for lille

mængde (måles i ton pr. år pr. producent eller importør) til, at de bliver omfattet af EU's krav om registrering. Papiret kan ses på www.ecocouncil.dk.

Personale

» Det Økologiske Råd har ansat to erfarne journalister Gustav Bech og Ulla Skovsbøl, hver knap 15 t/uge. Gustav er vores nye redaktør på Global økologi, og de deles om at være vores informationsmedarbejdere – med hovedvægten til Ulla. Gustav har bl.a. redigeret Økologisk Landsforenings blad i mange år, og Ulla har bl.a. redigeret Miljømagasinet på P1/DR.

Cand.com. Katrine Vestermark Køber er ansat som sekretær og webmaster som barselsvikar for Anne Mette Krøyer frem til januar.

Vi har også ansat stud.tech. soc. Lasse Skou Andersen som student på Energiområdet.

Simone Paul-Collinett er stoppet som student, tilknyttet landbrugsområdet.

Christian Nyborg Mortensen, som læser E Concept Development på multimediedesigner-uddannelsen, er tilknyttet i sin praktik. Christian vil være hos os frem til ca. 1. november og vil bidrage til udvikling af vores kommunikationsstrategi, med særlig vægt på brug af elektroniske og sociale medier – at øge sammenhængen mellem vores brug af hjemmeside, Facebook-profil samt evt. YouTube og Twitter.

■ Nyt fra Rådet er redigeret af Christian Ege

Lad dine penge arbejde for Det Økologiske Råd

PENGE Opret en grøn støttekonto hos Merkur Bank, så er du automatisk med til at styrke Det Økologiske Råd, som arbejder for fremtidens miljø og grøn omstilling.

AF GUSTAV BECH

Det Økologiske Råd har netop taget hul på en kampagne, som i løbet af det kommende år skal få flere medlemmer med konto i Merkur til at benytte sig af den favorable ordning, der sidste år gav en indtægt på 12.000 kroner til rådets arbejde.

Der er tale om en almindelig opsparingskonto, og Merkur donerer hvert år et beløb svarende til 0,75-1 procent af det beløb, du har stående på kontoen.

Merkur og Det Økologiske Råd har i flere år samarbejdet om en opsparingskonto, der lader dine penge arbejde for miljøet, men det er foreløbig relativt få, der har benyttet sig af muligheden.

Christian Ege, der er sekretariatsleder i Det Økologiske Råd, opfordrer derfor medlemmer og læsere til at oprette en støttekonto.

– Det er en god ordning for os, men dersværre har der hidtil ikke været så stor interesse. Derfor vil vi gøre en ekstra indsats for at gøre den mere kendt. Vi stiler efter at få dobbelt så mange i løbet af det kommende år, siger han.

Kontoen er ideel til alle former for opsparing – til børn eller børnebørn, til nyanskaffelser, ferie mv. Foreninger, virksomheder, skoleklasser og andre kan også oprette en støttekonto for Det Økologiske Råd. Den fungerer helt normalt, og man kan hæve gratis en gang om måneden. Herudover koster det et gebyr.

■ Læs mere om støttemulighederne på www.ecocouncil.dk